

KINDERPORNOGRAFIE

Verslag van een onderzoek voor het
Nationaal dreigingsbeeld 2012

Kinderpornografie

Verslag van een onderzoek voor
het Nationaal dreigingsbeeld 2012

Laura Moerenhout

Uitgave

Dienst IPOL
Postbus 3016
2700 KX Zoetermeer

De dienst IPOL
is een onderdeel van het Korps landelijke politiediensten

Colofon

Redactie let Voorhoeve
Foto omslag Shutterstock

Zoetermeer, juli 2012
Copyright © 2012 KLPD–IPOL Zoetermeer

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen, alsmede behoudens voorzover in deze uitgave nadrukkelijk anders is aangegeven, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het KLPD.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteur(s), redactie en het KLPD geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Inhoud

	Samenvatting	5
1	Inleiding	12
1.1	Domeinafbakening	13
1.1.1	Georganiseerde criminaliteit	14
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen	15
1.3	Onderzoeksmethode en bronnen	17
1.4	Klankbordgroep	18
1.5	Leeswijzer	19
2	Aard	20
2.1	Afbeeldingen	20
2.2	Deelactiviteiten	22
2.2.1	Productie	22
2.2.2	Verspreiding	23
2.3	Logistiek	25
2.3.1	Slachtoffers	25
2.3.2	Locatie	26
2.3.3	Apparatuur	26
2.3.4	Communicatie	27
2.3.5	Uitwisseling	28
2.3.6	Afscherming	30
3	Omvang	34
3.1	Meldpunten	34
3.2	Politiregistraties	35
3.3	Buitenlandse kinderpornozaak	37
3.4	Openbaar Ministerie	38
3.5	Slachtoffers	39

4	Daders en netwerken	41
4.1	Daders	41
4.2	Netwerken	43
4.2.1	Amsterdamse zedenzaak	43
4.2.2	Boylover.net	44
4.2.3	Dreamboard	45
4.3	Kenmerken van netwerken	45
5	Gevolgen	48
5.1	Slachtoffers	48
5.2	Maatschappij	49
5.3	Overheid	49
6	Criminaliteitsrelevante factoren	51
6.1	Technologische innovatie	51
6.2	Maatschappelijke en politieke aandacht	52
7	Verwachtingen	55
7.1	De wijze van productie en verspreiding	55
7.2	De opsporing	56
7.3	Maatschappelijke ontwikkelingen	57
8	Aanpak	58
8.1	Barrièremodel	58
8.2	Interventiemogelijkheden	61
8.2.1	Preventie en hulpaanbod	61
8.2.2	Politie en opsporing	62
8.2.3	Bestuurlijke aanpak	64
8.2.4	Publiek-private samenwerking	65
9	Conclusie	67
10	Aanbevelingen	70
	Literatuur	72
	Afkortingenlijst	76

Samenvatting

Over het onderwerp kinderpornografie is de laatste jaren veel geschreven en gesproken in de media en in de politiek. Dit is mede veroorzaakt door een aantal grote internationale kinderpornozaken die aan het licht zijn gekomen. Ook het Nationaal dreigingbeeld 2012 besteedt aandacht aan het fenomeen kinderpornografie; als aanloop daartoe is deze deelrapportage geschreven.

Deze deelrapportage richt zich op de ontwikkelingen in de aard en omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie, de betrokkenen, de gevolgen, verwachtingen en de mogelijkheden tot aanpak van die productie en verspreiding.

Deelactiviteiten

De productie ofwel vervaardiging van kinderpornografie duidt op het zelf maken van afbeeldingen en films van seksueel misbruik van minderjarigen. Het produceren of vervaardigen van kinderporno kan vanuit verschillende motieven en met verschillende doelen plaatsvinden. Iemand kan kinderporno vervaardigen voor eigen gebruik om de eigen seksuele behoeften te bevredigen. Maar ook kan de productie van kinderpornografie plaatsvinden vanuit een commercieel oogpunt.

Naast afbeeldingen waarop echte kinderen seksueel worden misbruikt, bestaat er ook virtuele kinderpornografie. Bij virtuele kinderporno gaat het om een realistische afbeelding van een niet bestaand kind of om een afbeelding van een bestaand kind waaraan seksuele elementen zijn toegevoegd. Soms is het virtuele materiaal zo realistisch dat het heel moeilijk van echt te onderscheiden is.

Bij de verspreiding van kinderpornografie is veelal sprake van uitwisseling. Deze ruilhandel tussen liefhebbers vindt wereldwijd plaats, tegenwoordig voornamelijk binnen netwerken op het internet. Verspreiding vanuit commercieel oogpunt vindt plaats op websites waar men tegen betaling materiaal kan zien en/of downloaden.

Logistiek

Voor de productie en verspreiding van kinderpornografie is een aantal factoren noodzakelijk. Zo moet er een slachtoffer beschikbaar zijn en een locatie waar het opnemen van het misbruik zich af kan spelen. Ook apparatuur om de

opnamen te maken is nodig. Na productie moet het materiaal verspreid worden. Hiervoor is contact met geïnteresseerden nodig en platforms waarop de uitwisseling kan plaatsvinden.

Potentiële slachtoffers kunnen op verschillende plaatsen gevonden worden, zoals in de thuis- of werkomgeving van de producent. En ook internet speelt een rol bij het vinden van slachtoffers. Daarnaast is een locatie nodig waar genoeg privacy is om camera- of video-opnamen te kunnen maken.

Afbeeldingen worden vaak uitgewisseld met andere liefhebbers. Deze liefhebbers komen met elkaar in contact via verschillende media. Zo is IRC een geliefd communicatiemiddel onder kinderpornoliefhebbers net als ICQ. Daarnaast zijn er nog legio andere chatmogelijkheden, zoals de *instant messengers* en de *ingame chats*.

De uitwisseling van afbeeldingen vindt plaats via peer-to-peernetwerken. Er is echter een verschuiving zichtbaar van de zogenoemde open naar gesloten netwerken. In de gesloten netwerken kunnen gebruikers alleen bij contactpersonen bestanden downloaden via een versleutelde verbinding. Naast het gebruik van gesloten peer-to-peernetwerken, komt ook *cloud computing* steeds meer voor. Hierbij worden gegevens op een externe server opgeslagen waar alleen geautoriseerde personen toegang toe hebben. De opgeslagen gegevens zijn dan niet meer fysiek aanwezig bij een verdachte, wat inbeslagname in het kader van een opsporingsonderzoek lastiger maakt.

Afscherming

De productie en verspreiding van kinderpornografische afbeeldingen is strafbaar en daarom proberen de daders zichzelf zo goed mogelijk af te schermen. In opsporingsonderzoeken wordt steeds vaker gezien dat verdachten gebruikmaken van computerbeveiliging en andere mogelijkheden om zich af te schermen. Met encryptieprogramma's kunnen bestanden en (gedeeltes van) schijven worden versleuteld. Ook kan met zo'n programma een verborgen container aangemaakt worden om een bepaald gedeelte van de computer onvindbaar te maken voor ongeautoriseerde personen. Niet alleen de computer wordt beveiligd, ook het internetgedrag wordt afgeschermd. Er zijn verschillende manieren om je anoniem op internet te begeven. Zo wordt er gebruik gemaakt van nicknames, van het verbergen van een IP-adres en van systemen waarmee anoniem geïnternet kan worden. Een systeem dat hiervoor gebruikt wordt, is TOR. Hierbij wordt gebruikgemaakt van een wereldwijd verspreid netwerk van vrijwillige knooppunten. In het verleden was het gebruik van TOR

voorbehouden aan mensen met veel technische kennis, tegenwoordig vergen de installatie en het gebruik ervan geen specialistische kennis meer.

Omvang

De ontwikkelingen in de omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn niet goed vast te stellen. Hoofdzakelijk komt dit doordat de huidige kennis van de omvang ontoereikend is. Politieregistraties laten alleen zien wat de politie aan zaken behandelt en onderzoekt. Dit geeft dus alleen de politie-inspanning weer en niet de omvang van kinderpornografie. Hetzelfde geldt voor cijfers over het aantal aangehouden verdachten en het aantal verdachten dat doorgestuurd wordt naar het Openbaar Ministerie. Deze cijfers geven alleen het aantal verdachten weer dat door de politie wordt opgepakt en we kunnen aannemen dat het totale aantal personen dat zich bezighoudt met de productie en verspreiding van kinderpornografie vele malen groter is.

Ook het aantal afbeeldingen dat door burgers en opsporingsinstanties op internet wordt aangetroffen, is maar het topje van de ijsberg. De afbeeldingen die via afgeschermd en versleutelde omgevingen worden uitgewisseld, zijn moeilijk terug te vinden en zullen niet zomaar aangetroffen worden door de gemiddelde internetgebruiker.

Betrokken personen en netwerken

De afgelopen jaren is een aantal omvangrijke kinderpornonetwerken opgespoord en opgerold, waardoor kennis is opgedaan over de werkwijzen van deze netwerken en de personen die daarin actief zijn. De Amsterdamse zedenzaak is misschien het bekendste voorbeeld. Andere grote en internationale zaken zijn Boylover.net en Dreamboard. In al die zaken was sprake van meerdere verdachten uit Nederland en daarbuiten die regelmatig contact met elkaar hadden. Uit de opsporingsonderzoeken is gebleken dat er gesloten netwerken bestaan waarin een bepaalde structuur en hiërarchie te vinden is. Hoe meer nieuw materiaal iemand aanlevert binnen een netwerk, hoe groter zijn aanzien en hoe meer privileges hij krijgt. Door zo iemand ook nog een titel te geven, wordt de status binnen het netwerk nog groter. Een aantal aspecten van de werkwijzen van de netwerken geeft aanwijzingen over de aanwezigheid van een bepaalde rolverdeling. Er is blijkbaar iemand in het netwerk die criteria opstelt voor het toekennen van een bepaalde status. Daarnaast zijn er regels waaraan netwerkleden zich moeten houden voor wat betreft het gebruik van encryptie en het aanleveren van afbeeldingen. Ook komt naar voren dat producenten elkaar tips geven hoe zij het misbruik van kinderen kunnen verbergen voor hun omgeving

en die van de slachtoffers. Het gaat dan om misbruiktechnieken en om het letten op camera's en het bestuderen van plattegronden van instellingen. Ook worden er door de verspreiders en producenten online tips uitgewisseld over hoe de computer het best beveiligd kan worden.

Gevolgen

De gevolgen van de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn het meest evident voor de slachtoffers en hun directe omgeving. De productie van kinderpornografie kan logischerwijs alleen plaatsvinden als kinderen daadwerkelijk (seksueel) worden misbruikt, bij virtuele kinderpornografie hoeft dit niet het te geval zijn. Het ligt voor de hand dat de impact van dit misbruik groot is, zowel voor de kinderen als voor hun omgeving. Soms worden kinderen meerdere malen misbruikt en wordt dit misbruik gedurende een langere periode vastgelegd.

Naast de gevolgen voor de directe slachtoffers, zijn er ook andere gevolgen waarneembaar. De spraakmakende zaken van de afgelopen jaren hebben voor een toenemende aandacht in de media en in de politiek gezorgd. De media-aandacht heeft ervoor gezorgd dat burgers een steeds grotere afkeer hebben gekregen van de mensen die zich bezighouden met kinderpornografie. Men kijkt anders naar het werk van mannen in de kinderopvang, op scholen en op andere plaatsen waar kinderen samenkomen. Ouders hebben ook minder het gevoel hun kinderen veilig aan een ander toe te kunnen vertrouwen. De politieke aandacht heeft ervoor gezorgd dat er steeds meer maatregelen genomen worden die kindermisbruik moeten voorkomen, zoals meer toezicht in de kinderopvang en het vaker ter beschikking hebben van een Verklaring Omtrent het Gedrag voor een ieder die met kinderen werkt.

Criminaliteitsrelevante factoren

Technologische ontwikkelingen zijn van grote invloed op de productie en verspreiding van kinderpornografisch materiaal. Ze kunnen de productie en verspreiding eenvoudiger maken. Technologische ontwikkelingen zijn ook van invloed op de afscherming. Afschermingsmethoden veranderen naarmate de technologie verandert.

Door het verscherpen van maatregelen als gevolg van de groeiende politieke en maatschappelijke aandacht, kan het zijn dat misbruikers minder makkelijk in aanraking komen met potentiële slachtoffers. Er worden tegenwoordig strengere eisen gesteld aan mensen die beroepsmatig of op vrijwillige basis met

kinderen werken en als de adviezen van de commissie-Gunning (2011) ter harte worden genomen, zullen de gelegenheden tot misbruik in de kinderopvang minder worden.

Verwachtingen

Hoe een bepaalde criminaliteitsvorm zich gaat ontwikkelen, laat zich lastig voorspellen. Toch kunnen er, op basis van wat we nu weten in combinatie met criminaliteitsrelevante factoren, uitspraken gedaan worden over mogelijke ontwikkelingen op het gebied van de productie en verspreiding van kinderpornografie.

Een aantal verwachte ontwikkelingen is gerelateerd aan mogelijke technologische innovaties. We zagen al dat producenten en verspreiders steeds meer beveiligingsmaatregelen nemen om ontdekking te voorkomen. Door nieuwe technische mogelijkheden zal de afscherming nog beter worden. Een andere verwachting die te maken heeft met technologie, heeft betrekking op virtuele kinderpornografie. Verwacht wordt dat dit steeds meer voor gaat komen. Het zou zelfs kunnen zijn dat hiervoor ook een markt gaat ontstaan, waarin vraaggestuurd gewerkt wordt, eventueel tegen betaling. Ook de uitwisseling van kinderpornografisch materiaal lijkt zich te verplaatsen. De verwachting is dat gesloten peer-to-peernetwerken meer gebruikt zullen gaan worden dan de open netwerken die minder beveiliging genieten. Een andere trend waarvan verwacht wordt dat die zich verder gaat ontwikkelen, is *cloud computing*.

Hoe de omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie zich gaat ontwikkelen is niet te voorspellen, aangezien we ook niet weten wat die omvang op dit moment is. Wel wordt ervan uitgegaan dat de omvang niet beduidend kleiner zal worden: de seksuele motivatie die er aan ten grondslag ligt, zal niet zomaar verdwijnen. Wel is het mogelijk dat de productie en verspreiding minder zichtbaar wordt, als technologische ontwikkelingen voor nog betere afschermingsmethoden gaan zorgen.

De verwachting is dat, mede door de toegenomen politieke aandacht, steeds meer zaken vanuit het buitenland bij de Nederlandse politie terecht zullen komen. Ook vinden er in Nederland de laatste jaren veel omvangrijke onderzoeken plaats, die veel tijd en capaciteit vragen. Als er meer geïnvesteerd wordt in de opsporing van kinderpornoverdachten en -netwerken wereldwijd, zal dit van invloed zijn op het aantal zaken dat de politie en het Openbaar Ministerie te verwerken krijgen.

Verschillende maatschappelijke en bestuurlijke ontwikkelingen, zoals verscherping van toezicht en het stellen van strengere eisen aan mensen die met kinderen werken, evenals meer alerte burgers zorgen ervoor dat producenten hun materiaal op een andere manier zullen gaan vervaardigen. Zij zullen hun slachtoffers ergens anders gaan zoeken. Dit kan virtueel, maar het kan ook betekenen dat zij in hun nabije omgeving gaan zoeken op plaatsen waar nog wel privacy is of dat ze ervoor naar het buitenland reizen.

Aanpak

Het PVAKP heeft in 2011 een barrièremodel kinderpornografie ontworpen in samenwerking met experts van binnen en buiten de politie. Het barrièremodel is ontworpen om het kinderpornoproces in kaart te brengen zodat de verschillende ketenpartners effectief in dat proces kunnen ingrijpen. Het model heeft zich gericht op bezit, productie en verspreiding van kinderpornografie en op het ontdekken van de seksuele voorkeur van de dader. Op basis van onder andere het barrièremodel is een aantal interventies mogelijk die kunnen helpen bij de aanpak van kinderpornografie. Zo zijn er mogelijkheden om de productie en verspreiding van kinderpornografische afbeeldingen te voorkomen. In het Verenigd Koninkrijk is een campagne gestart die niet alleen voorlichting biedt over (het tegengaan van) seksueel misbruik, maar ook een hulplijn heeft waar potentiële misbruikers anoniem hun verhaal kwijt kunnen. Naast het voorkomen van misbruik, zijn er ook mogelijkheden om potentiële slachtoffers te beschermen. Zo is er een online meldknop in de maak die jongeren kunnen gebruiken als ze seksueel benaderd worden op internet.

Ook voor de opsporingspraktijk is een aantal maatregelen te bedenken om de opsporing te verbeteren. In een regio is het al gebruikelijk om bij zedenmisdrijven altijd gegevensdragers in beslag te nemen en uit te lezen. Deze werkmethode biedt kansen om het aantal opgespoorde verdachten te verhogen en mogelijk misbruik te voorkomen. Een andere maatregel is de inzet van CIE-informanten in de kinderpornowereld. Andere methoden zijn het uitvoeren van netwerkanalyses en fenomeenonderzoeken.

De internationale uitwisseling van informatie tussen opsporingsinstanties is ook voor verbetering vatbaar. Het verkrijgen van informatie aan de hand van rechtshulpverzoeken kost veel tijd, waardoor een opsporingsonderzoek onnodig lang kan duren. Naast het feit dat rechtshulpverzoeken veel tijd in beslag nemen, is er ook een hiaat in de overige informatie-uitwisseling. Er zouden internationale afspraken gemaakt moeten worden over het elkaar informeren van

veroordelingen in kinderpornozaken. Verbetering van internationale informatie-uitwisseling kan mogelijk kinderpornomisdrijven voorkomen.

Naar aanleiding van de Amsterdamse zedenzaak zijn door de commissie-Gunning (2011) aanbevelingen gedaan die de veiligheid van kinderen in de kinderopvang moet vergroten. En daarnaast is een publiek-private samenwerking van belang bij de opsporing en preventie van kinderpornografie. Die samenwerking moet vooral plaatsvinden met internetgerelateerde bedrijven, aangezien een groot gedeelte van de verspreiding van kinderpornografie afhankelijk is van internet.

1

Inleiding

Elke vier jaar wordt door de Dienst IPOL van het Korps landelijke politiediensten (KLPD) in samenwerking met de Dienst Nationale Recherche van hetzelfde korps, het Nationaal dreigingsbeeld (NDB) georganiseerde criminaliteit vervaardigd. Dit rapport vormt een van de bouwstenen voor het Nationaal dreigingsbeeld 2012.

Kinderpornografie wordt al sinds jaar en dag gemaakt en verspreid, het is geen recent verschijnsel. Sinds de opkomst van het internet en andere digitale ontwikkelingen zijn deze handelingen alleen makkelijker ten uitvoer te brengen. Door het gebruik van internet heeft de verspreiding van kinderpornografie een vlucht genomen, maar zijn we er als opsporingsinstantie ook meer over te weten gekomen.

De bestrijding van kinderpornografie staat tegenwoordig hoog op de politieke agenda en daaruit volgt dat het ook binnen de Nederlandse politie een speerpunt is geworden. In 2009 is een Taskforce Kinderpornografie en Kinderseks-toerisme opgericht, gevolgd door het Programma Verbeteren Aanpak Kinderpornografie (PVAKP). Ook heeft de Nationaal Rapporteur Mensenhandel kinderpornografie als aanvullend onderwerp in portefeuille gekregen. Omdat het seksueel misbruik –en het vastleggen ervan– een belangrijk politiek onderwerp is geworden, is er ook bij de overheid meer aandacht voor gekomen. Zo is er recent een aantal uitgebreide rapporten verschenen die ingaan op dit fenomeen en die aanbevelingen doen voor de bestrijding ervan (BNRM, 2011; Faber e.a., 2010; PVAKP, 2011b). Naast de toenemende politieke aandacht is onlangs een aantal grote nationale en internationale zaken in de media breed uitgemeten. Het bekendste voorbeeld hiervan is de Amsterdamse zedenzaak (2010-2011) waarin de hoofdverdachte een groot aantal kinderen, die aan zijn zorg toevertrouwd waren, seksueel heeft misbruikt en daar opnamen van heeft gemaakt en verspreid.

Niet alleen de grote opsporingsonderzoeken met Nederlandse betrokkenheid trokken de media-aandacht, ook de niet-slinkende werkvoorraad van de Nederlandse politie kreeg aandacht. In 2012 wordt de bestrijding van kinderpornografie door de Nederlandse politie anders vormgegeven door de oprichting van een landelijke eenheid kinderpornografie binnen de Nationale Politie, tevens wordt er meer capaciteit voor vrijgemaakt.

1.1 Domeinafbakening

Het domein 'kinderpornografie' wordt afgebakend door artikel 240b Wetboek van Strafrecht (WvSr) en door de *Aanwijzing kinderpornografie* van het College van procureurs–generaal, waarin nadere regels worden gegeven voor de opsporing en vervolging. Volgens artikel 240b WvSr is het strafbaar om een afbeelding of een gegevensdrager te verspreiden, openlijk tentoon te stellen, te vervaardigen, in te voeren, door te voeren, uit te voeren of in bezit te hebben als daarop een seksuele gedraging te zien is waarbij iemand is betrokken (of schijnbaar is betrokken) die kennelijk de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt. Door de woorden 'schijnbaar is betrokken' is het niet nodig te bewijzen dat voor de vervaardiging een echt kind is gebruikt. Virtuele kinderpornografie is daarmee eveneens strafbaar gesteld. Bij virtuele kinderpornografie gaat het om een realistische afbeelding van een niet-bestaand kind of om een afbeelding van een bestaand kind waaraan seksuele elementen zijn toegevoegd.

Schilderijen en tekeningen vallen wettelijk gezien niet onder het bereik van artikel 240b WvSr, omdat deze volgens de wetgever onvoldoende levens-echtheid uitstralen. Wel wordt in de *Aanwijzing kinderpornografie* vermeld dat met deze uitzondering kritisch moet worden omgegaan, omdat sommige tekeningen en animaties wel degelijk naar seksueel misbruik van kinderen verwijzen. Recente juridische uitspraken laten ook zien dat sommige tekeningen toch als kinderpornografie kunnen worden aangeduid (OM, 2011b).

Naar aanleiding van het Verdrag van Lanzarote van 25 oktober 2007, is ook in Nederland een aantal wetwijzigingen doorgevoerd. In november 2009 is de Eerste Kamer akkoord gegaan met de verruiming voor de strafbepaling voor kinderpornografie, waarmee ook het toegang verschaffen tot kinderpornografie strafbaar is gesteld. Vanaf 1 januari 2010 is deze uitbreiding op het verbod op het bezit van kinderpornografie in werking gegaan. Voorheen waren mensen die via internet naar kinderpornografie keken, maar niet downloadden, niet strafbaar. Het criterium dat voor het strafbare gedrag is gaan gelden, is dat er bewust op zoek is gegaan naar kinderpornografie. Dat kan bijvoorbeeld blijken uit betalingsgegevens (zoals creditcardgegevens).

Ook is het 'bewust benaderen en verleiden van jongeren op internet met als doel het plegen van seksuele handelingen (*grooming*) per 1 januari 2010 strafbaar gesteld. De wetwijziging brengt ook met zich mee dat het opzettelijk tonen van seksueel misbruik of seksuele handelingen aan een kind strafbaar is. Formeel gezien is *grooming* geen kinderpornografie, maar het wordt wel regelmatig met elkaar in verband gebracht omdat *grooming* gebruikt zou

kunnen worden om kinderen te verleiden zich beschikbaar te stellen voor (of te dwingen tot) kinderpornografie.

In 2011 is een rapport verschenen van het Landelijk Expertisecentrum Kinderporno van het Openbaar Ministerie waarin een juridisch kader wordt geschetst omtrent de wetstekst van artikel 240b. In dat document wordt onder andere uitgewerkt wat in de wetstekst bedoeld wordt met de termen afbeelding, gegevensdrager, seksuele gedraging en kennelijk. In dit deelrapport voor het NDB 2012 wordt hier dan ook niet uitgebreid bij stilgestaan. Voor meer informatie wordt verwezen naar het document van het Landelijk Expertisecentrum Kinderporno (OM, 2011b).

Het onderwerp kinderpornografie is eigenlijk niet los te zien van het thema seksueel misbruik van kinderen, aangezien voor de productie, verspreiding en het bezit van kinderpornografie in eerste instantie kinderen (seksueel) misbruikt moeten zijn. Seksueel misbruik is een ernstige zaak op zichzelf en zou als geheel meer aandacht moeten krijgen. In dit rapport concentreren we ons echter alleen op de handelingen rondom kinderpornografie.

1.1.1 Georganiseerde criminaliteit

Het Nationaal dreigingsbeeld 2012, waar dit deelproject een onderdeel van is, richt zich op georganiseerde criminaliteit. Het domein georganiseerde criminaliteit bevat: criminele verschijnselen die tot stand komen in de structurele samenwerking tussen personen, die worden gepleegd met het oog op het gezamenlijk behalen van financieel of materieel gewin (Dienst IPOL, 2008 p.15). In dit deelproject zal alleen gekeken worden naar de deelactiviteiten van kinderpornografie, die binnen deze definitie van georganiseerde criminaliteit vallen. We kijken dus alleen naar de productie en verspreiding van kinderpornografie. Deze activiteiten kunnen weliswaar ook op individuele basis plaatsvinden, maar er kan ook sprake zijn van een structurele samenwerking tussen personen. De verspreiding van kinderpornografische afbeeldingen vindt tegenwoordig veel plaats via online netwerken waar meerdere personen lid van zijn. Dit kan ook gezien worden als een vorm van samenwerking, eventueel op structurele basis. Het bezit van kinderpornografie valt buiten het domein van georganiseerde criminaliteit, omdat dit ogenschijnlijk een individuele handeling is en zal om die reden niet besproken worden in dit deelproject (Dienst IPOL, 2008). In het wetsartikel (240b WvSr) worden ook de handelingen invoeren, doorvoeren en uitvoeren benoemd. Deze handelingen vallen onder de overkoepelende activiteit verspreiding en zullen in deze rapportage niet afzonderlijk als deelactiviteit behandeld worden.

Om binnen het domein georganiseerde criminaliteit te vallen moet er sprake zijn van financieel of materieel gewin. Financieel gewin zien we terug bij de commerciële productie en verspreiding van kinderpornografie. Bij niet–commerciële productie en verspreiding is geen sprake van financieel gewin. Wel kan er sprake zijn van materieel gewin (verkrijgen van afbeeldingen), in dit geval gaat het om ruilhandel. De ruilhandel – en vooral de omvang daarvan – kan voor een bepaalde status zorgen binnen een netwerk. Zowel de commerciële als de niet–commerciële productie en verspreiding van kinderpornografie kunnen naar aanleiding van deze redenering binnen het domein georganiseerde criminaliteit vallen en daarmee binnen het domein van het Nationaal dreigingsbeeld. Beide vormen zullen dan ook in dit deelproject worden behandeld.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De doelstelling van het deelproject kinderpornografie luidt:

het verschaffen van inzicht in de ontwikkeling van aard en omvang, de (samenwerkingsverbanden van) personen, de maatschappelijke gevolgen en de toekomstige ontwikkelingen in de aard, omvang en gevolgen van de productie en verspreiding van georganiseerde vormen van commerciële en niet–commerciële kinderpornografie ter ondersteuning van de aanpak van kinderpornografie door publieke en private partijen en als bouwsteen voor het opstellen van het Nationaal dreigingsbeeld 2012.

Aansluitend op de doelstelling zijn acht onderzoeksvragen geformuleerd, waarmee de doelstelling bereikt dient te worden. Deze onderzoeksvragen sluiten aan op de vragen die beantwoord moeten worden in het Nationaal dreigingsbeeld 2012. In de onderzoeksvragen wordt gesproken over de productie en verspreiding van kinderpornografie, dit heeft betrekking op de commerciële en niet–commerciële productie en verspreiding. Alle onderzoeksvragen zullen, zo mogelijk, beantwoord worden voor die beide verschijningsvormen van de productie en verspreiding van kinderpornografie.

1. Hoe heeft de aard van de productie en verspreiding van kinderpornografie zich ontwikkeld voor wat betreft de wijze waarop die criminaliteit wordt gepleegd?
Deze vraag betreft kenmerken of eigenschappen van activiteit, en niet kenmerken van criminele samenwerkingsverbanden (die komen in onderzoeksvraag 3 aan de orde).

2. Hoe heeft de omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie zich ontwikkeld?
Bij deze onderzoeksvraag gaat het om de omvang in termen van het daadwerkelijk vóórkomen (incidentie of prevalentie), frequentie en schaalgrootte van de desbetreffende activiteiten.
3. Hoe heeft de aard van de productie en verspreiding van kinderpornografie zich ontwikkeld voor wat betreft de kenmerken van personen respectievelijk criminele samenwerkingsverbanden die van (betrokkenheid bij) het plegen daarvan worden verdacht?
De in deze onderzoeksvraag bedoelde personen betreffen zowel natuurlijke personen als rechtspersonen. De vraag strekt zich ook uit tot de personen en criminele samenwerkingsverbanden waarvoor slechts een verdenking van betrokkenheid bestaat.
4. Wat zijn de gevolgen van de productie en verspreiding van kinderpornografie voor de Nederlandse samenleving?
Ten aanzien van deze onderzoeksvraag spelen twee vragen een rol. Allereerst welke gevolgen hebben zich voorgedaan en ten tweede wat is de ernst (reikwijdte, omvang) van deze gevolgen?
5. Welke criminaliteitsrelevante factoren zijn, in welke mate en op wat voor wijze, van invloed op ontwikkelingen in de productie en verspreiding van kinderpornografie?

Een criminaliteitsrelevante factor is een factor waarvan kan worden beargumenteerd dat deze een rol speelt bij de totstandkoming, het blijven bestaan, het verergeren of het afnemen van een bepaalde vorm van criminaliteit.

Criminaliteitsrelevante factoren kunnen worden gebruikt voor het beschrijven van de te verwachten ontwikkelingen van criminaliteit in de toekomst.

Criminaliteitsrelevante factoren zijn terug te vinden in dimensies van maatschappelijke factoren, te weten: sociaal-maatschappelijk, economisch, politiek, technologisch, ecologisch en demografisch. Binnen elk van deze dimensies kan worden gezocht naar aanknopingspunten voor factoren die (mede)bepalend zijn voor de ontwikkeling van het criminele verschijnsel.

6. Wat zijn de verwachtingen over omvang, werkwijze, betrokkenen en maatschappelijke gevolgen van de productie en verspreiding van kinderpornografie in de komende jaren?
Met de zinsnede 'in de komende jaren' wordt bedoeld op de komende vier jaar. Het uitspreken van verwachtingen gaat altijd gepaard met enige mate van onzekerheid. Van belang is om de verwachtingen ten aanzien van criminele verschijnselen zo goed mogelijk te beredeneren, aannemelijk te

maken door onderbouwing op basis van argumenten. Er hoeft dus geen direct empirisch bewijs voorhanden te zijn.

7. Welke aanknopingspunten voor beleid dat is gericht op het tegenhouden of terugdringen van de productie en verspreiding van kinderpornografie komen uit het onderzoek naar voren?

De logistiek van het criminele verschijnsel wordt beschreven en aan de hand van die beschrijving wordt een barrièremodel weergegeven dat aanknopingspunten kan bieden voor de aanpak van het criminele verschijnsel.

8. Wat zijn de gevolgen voor het buitenland van de criminele activiteiten rondom de productie en verspreiding van kinderpornografie in Nederland en wat zijn de gevolgen van de criminele activiteiten rondom de productie en verspreiding van kinderpornografie door Nederlanders in het buitenland?

Voor het bepalen van beleidsprioriteiten in Nederland zijn internationale trends en ontwikkelingen mede van belang. Het NDB beperkt zich daarom ook niet tot de nationale context. De gevolgen op internationaal gebied zullen beschreven worden naar soorten gevolgen. Het kwantificeren van de gevolgen alsmede de (relatieve) ernst ervan, blijven buiten beschouwing.

1.3 Onderzoeksmethode en bronnen

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is informatie uit verschillende bronnen gebruikt.

Er is nationale en internationale literatuur van overheidsinstanties en wetenschappelijk onderzoekers gebruikt om informatie te vergaren over de aard, omvang, aanpak en de gevolgen en over criminaliteitsrelevante factoren voor wat betreft de productie en verspreiding van kinderpornografie. Ook zijn jaarverslagen van verschillende instanties die zich bezighouden met de opsporing en registratie van kinderpornografie gebruikt om een beeld te vormen over het aantal meldingen dat binnenkomt over kinderpornografie.

Naast de literatuurstudie, zijn ook politiebronnen gebruikt om aanvullende informatie te krijgen. De politiebronnen Basisvoorziening Handhaving (BVH), Basisvoorziening Opsporing (BVO) en het herkenningssysteem (HKS) zijn geraadpleegd om een beeld te vormen over de aard, omvang en betrokkenen van de productie en verspreiding van kinderpornografie in Nederland. Ook is aan het team Beeld en Internet van de Dienst IPOL gevraagd hoeveel verzoeken er jaarlijks vanuit het buitenland binnenkomen bij de Nederlandse politie

omtrent kinderporno-onderzoeken om zo een beeld te kunnen schetsen wat de rol van Nederlandse verdachten in de internationale context is.

De politie-informatie is niet optimaal. Deels is dit te wijten aan een gebrekkige registratie in de systemen en de onmogelijkheid om informatie uit de systemen te halen die geschikt is voor analyse. Kinderpornomisdrijven worden onder verschillende onderwerpen geregistreerd en zijn soms maar bijzaak in een registratie die een ander delict betreft. Naast de politieregistratiesystemen BVO, BVH en HKS is de csv-manager geraadpleegd. De csv-manager bevat, door politieregio's en bijzondere opsporingsdiensten, aangeleverde informatie over bekende criminele samenwerkingsverbanden (csv's). In Nederlandse opsporingsonderzoeken naar kinderpornografie ligt de prioriteit doorgaans op het identificeren van het slachtoffer en het aanhouden van een verdachte. Omdat in de opsporingsonderzoeken vaak nog niet naar de criminele omgeving van een verdachte wordt gekeken, komen deze zaken niet terug in de csv-manager.

De afgelopen jaren zijn er een aantal grote internationale opsporingsonderzoeken geweest naar kinderpornonetwerken. Deze onderzoeken (Amsterdamse zedenzaak, Boylover.net en Dreamboard) zijn breder getrokken dan doorgaans het geval is, waardoor er veel informatie is verzameld over werkwijzen van kinderpornonetwerken. Deze onderzoeken vormen voor dit rapport dan ook een belangrijke bron.

Omdat veel informatie niet uit politiecijfers is te halen, is deze informatie aangevuld met een zevental gesprekken met experts. Deze experts zijn mensen die zich beroepshalve bezighouden met de opsporing en aanpak van kinderpornografie. Zo zijn bijvoorbeeld personen geïnterviewd die werkzaam zijn bij het Expertisecentrum Kinderpornografie (OM), het Programma Verbeteren Aanpak Kinderporno (PVAKP) en het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel (BNRM) dat sinds kort ook kinderpornografie in portefeuille heeft. Ook zijn er gesprekken gevoerd met politie-experts die zich binnen verschillende regio's bezighouden met de opsporing van producenten, verspreiders en downloaders van kinderpornografie.

1.4 Klankbordgroep

Ter begeleiding van het schrijven van deze rapportage over kinderpornografie is een klankbordgroep samengesteld. Deze klankbordgroep had als taak het adviseren over onder andere de geraadpleegde bronnen, de werkwijze en de voortgang van het deelproject. Daarnaast hebben de leden van de klankbord-

groep commentaar gegeven op de inhoud, structuur en leesbaarheid van het rapport. Tot slot zal de klankbordgroep nog een rol spelen bij het introduceren van deze rapportage bij de achterban. In de klankbordgroep zijn vertegenwoordigd: de Politieacademie, het Programma Verbeteren Aanpak Kinderpornografie, het Openbaar Ministerie en de Dienst IPOL van het Korps landelijke politiediensten.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de aard van kinderpornografie beschreven. Er wordt vooral ingegaan op de deelactiviteiten productie en verspreiding van kinderpornografie en de logistieke aspecten die bij deze deelactiviteiten horen. Hoofdstuk 3 richt zich op wat we wel en niet weten over de omvang van kinderpornografie in Nederland. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 ingegaan op soorten daders van kinderpornografie, bekende kinderpornonetwerken en de kenmerken van die netwerken. Daarna worden achtereenvolgens de gevolgen (hoofdstuk 5) en de criminaliteitsrelevante factoren besproken (hoofdstuk 6). In hoofdstuk 7 komen de verwachtingen omtrent de aard en omvang van kinderpornografie aan bod. In hoofdstuk 8 wordt het barrièremodel van het Programma Verbeteren Aanpak Kinderporno besproken, alsmede mogelijke interventies en maatregelen die van toepassing kunnen zijn in de preventie en opsporing van de productie en verspreiding van kinderpornografie. In hoofdstuk 9 volgt de conclusie en in hoofdstuk 10 staan tot slot de aanbevelingen vermeld.

2

Aard

Kinderpornografie is een overkoepelende term waaronder verschillende handelingen vallen, waaronder vervaardiging, verspreiding en verzamelen. Of een van deze handelingen strafbaar is, hangt af van de aard van het materiaal dat onderwerp is bij deze handelingen. In dit hoofdstuk zal besproken worden wat nu precies kinderpornografische afbeeldingen zijn en zullen de productie en verspreiding van kinderpornografisch materiaal nader worden bekeken. Ook zal een aantal logistieke handelingen en aspecten worden besproken die een voorwaarde zijn voor het uitvoeren van de deelactiviteiten.

2.1 Afbeeldingen

Kinderpornografische afbeeldingen zijn afbeeldingen die voldoen aan de omschrijving in artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht. Een kinderpornografische afbeelding is een afbeelding waarop: *“... een seksuele gedraging te zien is waarbij iemand is betrokken (of schijnbaar is betrokken) die kennelijk de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt”*.¹

Het bepalen of een afbeelding kinderpornografie bevat, is niet altijd even eenvoudig. Soms zijn de subjecten op de afbeelding duidelijk slachtoffer van seksueel misbruik, maar soms is het materiaal subtieler. Om de (al dan niet) seksuele gedraging op afbeeldingen te kwalificeren als wel of niet strafbaar, is het nodig een duidelijke onderverdeling te maken in het soort seksuele gedragingen die te zien zijn. Vanuit het Copine Project (Combating Paedophile Information Networks in Europe) van de Universiteit van Cork en de London Metropolitan Police is een onderverdeling gemaakt in soorten kinderpornografisch materiaal op basis van de voor hen beschikbare afbeeldingen. Deze onderverdeling is te zien in figuur 1.

---

¹ De termen schijnbaar en kennelijk worden, evenals andere concepten uit het wetsartikel, uitgebreid beschreven en uitgelegd in een rapport van het Openbaar Ministerie (OM, 2011b) en zullen om die reden hier niet behandeld worden.

Figuur 1

Copine scale (Taylor & Quayle, 2003)		
1	Indicative	Non-erotic and non-sexualised pictures showing children in their underwear, swimming costumes from either commercial sources or family albums. Pictures of children playing in normal settings, in which the context or organisation of pictures by the collector indicates inappropriateness.
2	Nudist	Pictures of naked or semi-naked children in appropriate nudist settings, and from legitimate sources.
3	Erotica	Surreptitiously taken photographs of children in play areas or other safe environments showing either underwear or varying degrees of nakedness.
4	Posing	Deliberately posed pictures of children fully clothed, partially clothed or naked (where the amount, context and organisation suggests sexual interest).
5	Erotic Posing	Deliberately posed pictures of fully, partially clothed or naked children in sexualised or provocative poses.
6	Explicit Erotic Posing	Pictures emphasising genital areas, where the child is either naked, partially clothed or fully clothed.
7	Explicit Sexual Activity	Pictures that depict touching, mutual and self-masturbation, oral sex and intercourse by a child, not involving an adult.
8	Assault	Pictures of children being subject to a sexual assault, involving digital touching, involving an adult.
9	Gross Assault	Grossly obscene pictures of sexual assault, involving penetrative sex, masturbation or oral sex, involving an adult.
10	Sadistic/Bestiality	a. Pictures showing a child being tied, bound, beaten, whipped or otherwise subject to something that implies pain. b. Pictures where an animal is involved in some form of sexual behaviour with a child.

De Aanwijzing kinderpornografie, die wetsartikel 240b van het Wetboek van Strafrecht complementeert, hanteert een versimpelde tabel, gebaseerd op de *Copine Scale*, voor het bepalen van de strafbaarheid van pornografisch materiaal voor het Nederlandse strafrecht. Er zijn vijf categorieën, oplopend van niet-strafbare naar strafbare afbeeldingen van minderjarigen. Deze categorieën zijn: indicatief, nudistisch, erotisch, erotisch poseren en expliciete seksuele activiteit. De omschrijvingen komen overeen met die uit de *Copine scale*. Vanaf de derde categorie (erotisch) is het materiaal in het Nederlandse strafrecht strafbaar.

Naast afbeeldingen waarop echte kinderen seksueel worden misbruikt, bestaat er ook virtuele kinderpornografie. Virtuele kinderporno is in Nederland eveneens strafbaar. Bij virtuele kinderporno gaat het om een realistische afbeelding van een niet-bestaand kind of om een afbeelding van een bestaand kind waaraan seksuele elementen zijn toegevoegd. Virtuele kinderpornografie kan erg realistisch overkomen. Zeker nu de digitale grafische mogelijkheden steeds groter worden, wordt de productie steeds professioneler. Soms is het virtuele materiaal dat wordt aangetroffen niet goed meer van echt te onderscheiden, zo realistisch zijn de beelden. De productie van virtuele kinderpornografie is in de praktijk nog niet vaak vervolgd, daar ook vaak 'echte' kinderpornografie wordt aangetroffen bij diegenen die de virtuele variant bezitten. Een aantal maal is een verdachte wel veroordeeld voor het vervaardigen en het bezit van virtuele kinderpornografie (OM, 2011b).

2.2 Deelactiviteiten

2.2.1 Productie

Het vervaardigen van kinderpornografie duidt logischerwijs op het zelf maken van afbeeldingen en films van seksueel misbruik van minderjarigen. Ook bij virtuele kinderpornografie kan sprake zijn van vervaardigen, zonder dat een kind seksueel misbruikt hoeft te worden voor die productie. Het produceren of vervaardigen van kinderporno kan vanuit verschillende motieven en met verschillende doelen plaatsvinden. Iemand kan kinderporno vervaardigen voor eigen gebruik om de eigen seksuele behoeften te bevredigen. Het slachtoffer kan iemand in de directe omgeving van de vervaardiger zijn, maar kan ook gezocht en gevonden worden in het buitenland. Voor het zogenoemde kindersekstoerisme reist men doorgaans af naar Aziatische, Afrikaanse, Midden- en Zuid-Amerikaanse en Oost-Europese landen om daar kinderen te misbruiken en er hier eventueel afbeeldingen van te maken.²

---

² Landen waar kindersekstoerisme voorkomt, zijn: Midden- en Zuid-Amerika: Belize, Brazilië, Costa Rica, Cuba, Dominicaanse Republiek, Guatemala en Mexico. Afrika: Gambia, Kameroen, Kenia, Marokko, Senegal en Zuid-Afrika. Azië: Cambodja, Filippijnen, India, Indonesië, Laos, Mongolië, Myanmar, Nepal, Sri Lanka, Thailand en Vietnam. Oost-Europa: Bulgarije, Estland, Noord-Rusland, Tsjechië en Turkije. Bron: http://www.meldkindersekstoerisme.nl/meld_kindersekstoerisme_wereldkaart.htm

Kinderpornografie kan vervaardigd worden voor het verder verspreiden van het materiaal met als doel financieel of materieel gewin. Commerciële productie van kinderpornografie vindt volgens het Nationaal dreigingsbeeld 2008 plaats in Oost-Europese landen en eigenlijk niet in Nederland (Dienst IPOL, 2008). Experts geven echter aan dat het bijna onmogelijk is dat niet ook vanuit Nederland commerciële kinderpornografie wordt geproduceerd, omdat volgens hen Nederland in het verleden (voor het internettijdperk) een grote rol speelde in de commerciële productie van kinderpornografie. Hier is echter weinig zicht op, doordat er maar weinig onderzoeken zijn gedaan naar de commerciële kant van kinderpornografie in Nederland.

Uit een recent opsporingsonderzoek is ook een voorbeeld van (waarschijnlijk kleinschalige) commerciële productie van kinderpornografie naar voren gekomen. Uit het onderzoek bleek dat een verdachte geld heeft overgemaakt naar het buitenland om online kinderen misbruikt te zien worden. Het geld werd via een online account overgemaakt naar de Filippijnen, waarna de verdachte aan kon geven wat hij precies wilde zien gebeuren. Vervolgens werden kinderen voor de webcam misbruikt. Er is nog niet veel informatie over andere soortgelijke zaken, maar experts denken dat dit wel degelijk vaker voorkomt. Deze vorm van webcamseks is een vorm van commerciële productie en verspreiding van kinderpornografie, omdat het tegen een financiële vergoeding plaatsvindt, al zijn de betaalde bedragen –voor zover bekend- relatief laag.

Niet-commerciële productie van kinderpornografie heeft een ander doel dan geldelijk gewin. Het materiaal wordt geproduceerd omdat de maker een seksuele interesse heeft voor kinderen en daardoor zelf behoefte heeft aan misbruik van kinderen en het vastleggen van dit misbruik. Een aanverwant doel heeft te maken met de verspreiding van het materiaal: het delen van het materiaal om het aan anderen te laten zien en het te ruilen tegen ander nog onbekend en gewild materiaal.

2.2.2 Verspreiding

Kinderpornografisch materiaal dat commercieel wordt geproduceerd, moet op de markt worden gebracht om er ook daadwerkelijk geld aan te kunnen verdienen. Commerciële kinderpornografie kan aangeboden worden op websites, waarvoor men een abonnement af kan sluiten of waarvoor men per bestand kan betalen. Enerzijds moeten die websites verborgen blijven omdat het materiaal strafbaar is, maar anderzijds moeten ze wel bereikbaar zijn voor de geïnteresseerden. Men kan dus niet openlijk adverteren. In plaats daarvan wordt gebruikgemaakt van nieuwsgroepen en spam die toegang geven tot de

verborgen betaalsites (BNRM, 2011). Commerciële aanbieding van kinderpornografie wordt in Nederland weinig geconstateerd. Wel is bekend dat websites waarop kinderpornografisch materiaal wordt verkocht, ook gehost worden in Nederland (Canadian Centre for Child Protection, 2009). Ook zijn Nederlandse bedrijven betrokken bij de geldstroom tussen producenten, verspreiders en afnemers (Dienst IPOL, 2008).

Naast dat geldelijk gewin een doel is van de verspreiding van kinderpornografie, worden er ook afbeeldingen gemaakt met het doel deze te ruilen met andere vervaardigers. Verspreiding is vaak uitwisseling, wat maakt dat het geen eenzijdige handeling is en dit impliceert dat er twee of meer personen bij betrokken zijn. Deze ruilhandel tussen liefhebbers vindt wereldwijd plaats, tegenwoordig voornamelijk binnen netwerken op internet. Deze verspreiding hoeft niet samen te gaan met productie, men kan simpelweg materiaal van anderen verzamelen en doorgeven. Maar de praktijk leert dat een deel van de verspreiders ook kinderpornografie produceert. Dit geldt bijvoorbeeld voor de netwerken waarin leden nieuw materiaal moeten aanleveren in ruil voor inzage in materiaal wat ze nog niet hebben (Department of Justice, 2011a). Deze handelingen zijn dus niet zomaar los van elkaar te zien. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op de werkwijzen en motieven van deze online netwerken, voor zover we daar kennis van hebben.

Het verspreiden van kinderpornografisch materiaal kan op verschillende manieren plaatsvinden. Het (digitaal) geven van een afbeelding aan een ander is al een verspreidingshandeling. Met de opkomst van het internet zijn er meer mogelijkheden gekomen om afbeeldingen te verspreiden. Zo wordt het plaatsen van afbeeldingen op nieuwsgroepen, discussiefora en websites als verspreiding gezien. Zelfs het plaatsen van een link op internet naar een afbeelding is een verspreidingshandeling (OM, 2011b). In paragraaf 2.3.5 wordt uitgebreider ingegaan op de verspreidingsmogelijkheden die uit opsporingsonderzoeken naar voren zijn gekomen.

In artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht worden ook de handelingen invoeren, doorvoeren en uitvoeren strafbaar gesteld. Deze handelingen vallen deels samen met de deelactiviteit verspreiden. Invoer, doorvoer en uitvoer van kinderpornografie kan plaatsvinden door materiaal over de Nederlandse staatsgrenzen te verplaatsen (OM, 2011b). Het fysiek overbrengen van kinderpornografisch materiaal komt steeds minder voor (Van Leeuwen, 2010). Omdat materiaal tegenwoordig voornamelijk via het internet wordt verspreid, zijn de verplaatsingshandelingen juridisch minder relevant geworden. Door het gebruik van internet, gaat het materiaal al snel de landsgrenzen over, alleen zijn deze

grenzen erg onduidelijk. De andere strafbare handelingen uit het wetsartikel, zoals bezit, verwerven en verspreiden, zijn makkelijker te bewijzen en zullen daardoor sneller ten laste worden gelegd dan de verplaatsingshandelingen (OM, 2011b).

2.3 Logistiek

Voor de productie en verspreiding van kinderpornografie is een aantal factoren noodzakelijk. Zo moet er een slachtoffer beschikbaar zijn³ en er moet een locatie zijn waar het opnemen van het misbruik zich af kan spelen. Ook apparatuur om de opnamen te maken is nodig. Na de productie van het materiaal moet het verspreid worden. De uitwisseling van materiaal vindt op verschillende manieren plaats. De mensen die het kinderpornografisch materiaal uitwisselen, hebben plaatsen nodig om elkaar te ontmoeten en willen er voor zorgen dat zij niet ontdekt worden tijdens het uitwisselen van het verboden materiaal. Al deze logistieke aspecten zullen in deze paragraaf worden besproken.

2.3.1 Slachtoffers

Slachtoffers van de productie van kinderpornografie kunnen overal gevonden worden. Na de Amsterdamse zedenzaak (zie paragraaf 4.2.1) is de aandacht vooral komen te liggen op de kinderopvang. De hoofdverdachte heeft daar een groot deel van zijn slachtoffers gevonden. Maar ook andere locaties waar een producent alleen kan zijn met kinderen, zijn geschikt. De daders zijn vaak bekenden van de misbruikte kinderen. Uit een onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) naar pedoseksuele delinquentie blijkt dat maar bij tien procent van de pedoseksuele misdrijven de dader een onbekende is van het slachtoffer. Vaak zijn de daders familie of andere verzorgers van de misbruikte kinderen (Leuw, e.a., 2004).

Tegenwoordig zijn er ook daders die hun slachtoffers online ontmoeten door middel van bijvoorbeeld *grooming*. Bij *grooming* worden kinderen bewust online benaderd met de bedoeling hen seksuele handelingen te laten verrichten tijdens een fysieke ontmoeting of voor de webcam. In een recent bericht in de media wordt gesproken over het seksueel benaderen van jongeren in de chatfunctie van het populaire smartphonespelletje *Wordfeud* (Spits, 2011). Minderjarigen worden benaderd door volwassenen die zich soms voordoen als

---

³ Dit geldt meestal niet bij virtuele kinderpornografie.

een leeftijdsgenoot en zo proberen de minderjarige te verleiden tot een afspraakje, tot contact op een ander medium of tot seksuele handelingen voor de webcam. Soms worden de minderjarigen ook omgekocht doordat hen cadeaus en/of geld wordt beloofd of ze worden bedreigd tot ze willen meewerken.

Maar voorop staat dat een groot deel van de kinderen die op kinderpornografische afbeeldingen voorkomen, binnen de eigen familie wordt misbruikt. Zij staan daardoor reeds tot de beschikking van de misbruiker en hoeven niet buitenshuis gezocht te worden (Carr, 2003).

2.3.2 Locatie

De locatie waar het kinderpornografisch materiaal wordt geproduceerd, hangt samen met de locatie waar de slachtoffers zich bevinden. Als een ouder zijn eigen kind misbruikt, zal deze dat waarschijnlijk thuis doen. Uit een recent opsporingsonderzoek blijkt dat andere verzorgers de kinderen soms mee naar hun eigen huis nemen om ze daar te misbruiken of op de locatie blijven waar zij de zorg hebben voor de kinderen, of dit nu een kinderopvanginstelling of het oppasadres is. Wanneer er sprake is van internetopnamen, met bijvoorbeeld een webcam, ligt dit anders. Dan bevinden de dader en het slachtoffer zich fysiek niet op dezelfde locatie.

Op wat voor locatie de opnamen ook worden gemaakt, belangrijk is dat er een grote mate van privacy is. Om die reden is een thuisadres van dader en/of slachtoffer de meest logische keuze, mits er geen andere personen aanwezig zijn. In de Amsterdamse zedenzaak zagen we dat de opnamen ook plaatsvonden in een kinderopvanginstelling, dit was mogelijk doordat de verdachte soms alleen kon zijn met de kinderen zodat hij niet betrappt kon worden.

2.3.3 Apparatuur

De apparatuur die het mogelijk maakt kinderpornografische opnamen te maken, is tegenwoordig niet meer exclusief. Er zijn geen dure camera's meer nodig. In westerse landen hebben de meeste huishoudens wel een aantal apparaten waarmee opnamen gemaakt kunnen worden, denk aan een digitale camera waarmee foto- en filmopnamen kunnen worden gemaakt, aan mobiele telefoons en tabletcomputers met camera's en webcams. Veel mensen hebben standaard hun mobiele telefoon op zak en kunnen dus op elk gewenst moment een foto maken. Professionele fotostudio's zijn daardoor eigenlijk overbodig geworden.

2.3.4 Communicatie

Kinderpornografische afbeeldingen worden vaak gedeeld. Verspreiders moeten echter wel platforms hebben waar ze die kunnen delen, waar ze mensen kunnen ontmoeten met wie ze de afbeeldingen kunnen ruilen. Zo wordt door kinderpornoverspreiders gebruikgemaakt van verschillende chatprogramma's (Oerlemans, 2010).

IRC (Internet Relay Chat) is een veel gebruikt chatmedium, dat al in 1998 ontwikkeld is (Oerlemans, 2010). In recente opsporingsonderzoeken naar kinderpornografie wordt geconstateerd dat dit nog steeds een veelgebruikt medium is voor verspreiders en producenten. Het IRC-protocol is een open standaard waardoor gebruikers zelf een programma kunnen bouwen of kunnen kiezen om verbinding te maken met de server. IRC bestaat uit afzonderlijke netwerken die fungeren als server (Oerlemans, 2010; Faber e.a., 2010). In IRC kunnen gebruikers zelf een kanaal oprichten of zich toevoegen aan een reeds bestaand kanaal. De kanalen hebben vaak een eigen thema waar geïnteresseerden in dat thema samenkomen en groepsgesprekken kunnen voeren. Ook is het mogelijk privégesprekken te voeren met andere gebruikers. Deze gesprekken zijn ook echt privé, anderen kunnen niet lezen waarover gechat wordt.

Als een gebruiker zelf een kanaal opricht, is diegene ook automatisch de kanaalbeheerder. Hij besluit wie wel en niet toegang krijgen tot het kanaal en wijst anderen aan die hier ook over kunnen beslissen. De beheerder geeft hen dan bepaalde rechten. De functie van een kanaalbeheerder ofwel *channel-operator* in een kinderpornokanaal heeft een bepaalde mate van importantie. De operator heeft immers zicht op heel de chat- en uitwisselingshistorie en wie er op welke manier en onder welke namen actief zijn in het kanaal (Faber e.a., 2010). Op privégesprekken die ontstaan uit het kanaal heeft de beheerder echter geen zicht.

Chatgesprekken binnen een kanaal of privégesprekken worden niet centraal opgeslagen en zijn daardoor niet meer te achterhalen. De gebruiker kan er wel voor kiezen de 'logs' zelf op te slaan op zijn computer. Een andere reden waarom IRC zo populair is, is dat de gebruiker er niet voor hoeft te betalen en dat het voor de gebruiker niet verplicht is om zichzelf te registreren. De identiteit van de gebruikers is dus niet altijd te achterhalen.

ICQ (I Seek You) is een ander chatprogramma dat regelmatig wordt gebruikt, zo blijkt uit recente opsporingsonderzoeken. ICQ wijkt om een aantal redenen af

van IRC. ICQ is een chatprogramma waar gebruikers elkaar alleen kunnen vinden als ze elkaars gebruikersnaam weten. Ook is het nodig dat de gebruiker zich registreert. In tegenstelling tot IRC registreert ICQ wel alle gesprekken (Oerlemans, 2010).

Naast de twee genoemde chatprogramma's zijn er ook andere mogelijkheden om te communiceren. Veel programma's, of dit nu uitwisselingsprogramma's of online games zijn, hebben vaak ook een eigen chatmogelijkheid waar gebruikers en spelers kunnen communiceren. Zo zagen we eerder al de chatfunctie van het spelletje *Wordfeud* dat gebruikt werd voor *grooming* (Spits, 2011). Daarnaast zijn er de zogenoemde *instant messengers* waarmee mensen online kunnen chatten, de bekendste zijn de MSN-messenger en de Yahoo-messenger. In deze programma's kunnen ook afbeeldingen worden doorgestuurd.

2.3.5 Uitwisseling

Wanneer geïnteresseerden elkaar door middel van bijvoorbeeld chatprogramma's en forums hebben gevonden, is er een aantal manieren om materiaal uit te wisselen. Afbeeldingen en video's kunnen verspreid worden als afgedrukt materiaal, op papier of op DVD. Maar sinds de opkomst van het internet hebben steeds meer mensen hier wereldwijd toegang toe en is internet het voorkeursmedium geworden voor de verspreiding van kinderpornografisch materiaal. Het afgedrukte materiaal lijkt minder populair te worden. Het verspreiden van afbeeldingen via internet gaat onder meer via open of gesloten peer-to-peernetwerken, via nieuwsgroepen en bulletinboards, virtuele harde schijven of via *cloud computing*.

Peer-to-peer

Peer-to-peernetwerken zijn netwerken waarin bestanden gedeeld kunnen worden. Deze netwerken kunnen open of gesloten zijn. Gebruikers van een open netwerk melden zich aan bij een netwerk en geven vervolgens aan welke mappen in hun computer zij willen openstellen, waaruit andere gebruikers bestanden kunnen downloaden. De bekendste open netwerken zijn *Napster*, *eDonkey* en *Kazaa*. Deze werden in eerste instantie veel gebruikt voor het delen van muziek- en filmbestanden en software. Later bleek dat er ook veel kinderpornografisch materiaal werd uitgewisseld (Leukfeldt e.a., 2010). Open peer-to-peernetwerken zijn voor de gebruiker niet altijd even veilig, soms worden er virussen of spyware meegestuurd met de bestanden waardoor de computer geïnfecteerd raakt. De uitwisseling van kinderpornografische

afbeeldingen lijkt de laatste jaren steeds minder plaats te vinden binnen open netwerken en meer binnen gesloten peer-to-peernetwerken.

Een gesloten peer-to-peernetwerk dat op het moment veel terug wordt gezien in opsporingsonderzoeken is *GigaTribe*. In dit gesloten netwerk wordt gewerkt met lijsten met contactpersonen. Een gebruiker kan andere gebruikers toevoegen aan de contactpersonenlijst en alleen zij kunnen elkaars bestanden downloaden. Dit down- en uploadverkeer is dus afgeschermd, niet iedereen kan bij elkaars bestanden zoals in de open netwerken wel het geval is. *GigaTribe* heeft ook een chatfunctie waarin contactpersonen met elkaar kunnen communiceren.

Nieuwsgroepen en bulletinboards

Nieuwsgroepen zijn een soort online prikborden waar tekst en bestanden (zoals afbeeldingen) geplaatst kunnen worden. Bij de verspreiding van kinderpornografisch materiaal wordt ook gebruik gemaakt van deze nieuwsgroepen. In de nieuwsgroepen worden of bestanden aangeboden of er worden tips gegeven over waar afbeeldingen kunnen worden bekeken of gedownload. De afbeeldingen of verwijzingen daar naartoe worden vervolgens snel weer verwijderd en zijn niet meer terug te vinden. Nieuwsgroepen worden gehost door Internet Service Providers. Deze hebben de mogelijkheid om nieuwsgroepen te blokkeren of te verwijderen, al lijken zij door de snelle verplaatsing van materiaal en verwijzingen wel achter de feiten aan te lopen.

Bulletinboards (een soort forum waarop verwezen wordt naar kinderpornografie) worden echter niet gehost door een Internet Service Provider, maar door de eigenaar en kunnen om die reden niet geblokkeerd worden. *Boyoover.net* is een voorbeeld van zo'n forum (zie paragraaf 4.2.2).

Virtuele harde schijven en cloud computing

Virtuele harde schijven zijn plaatsen op het internet waar bestanden kunnen worden opgeslagen. Er zijn bedrijven die dit soort dataopslag bieden, maar ook bijvoorbeeld een e-mailaccount als *Gmail* biedt online opslag. De bestanden die virtueel opgeslagen zijn, zijn toegankelijk voor een ieder die toegang heeft tot die opslagruimte. In hoeverre deze methode op dit moment al veel wordt gebruikt voor de verspreiding van kinderpornografie is onbekend (Oerlemans, 2010).

Cloud computing is een manier van bestandsdeling die volgens experts in opkomst is en ook gebruik kan maken van virtuele harde schijven. Voor bestandsdeling wordt een computernetwerk opgezet waartoe netwerkleden toegang hebben vanaf elke computerlocatie die ze willen gebruiken. Op een externe server wordt materiaal opgeslagen waar alleen de netwerkleden bij kunnen. Doordat de opslag niet meer fysiek op hardware bij iemand thuis plaatsvindt, is het voor opsporingsdiensten lastiger geworden kinderpornografisch materiaal te vinden en in beslag te nemen.

2.3.6 Afscherming

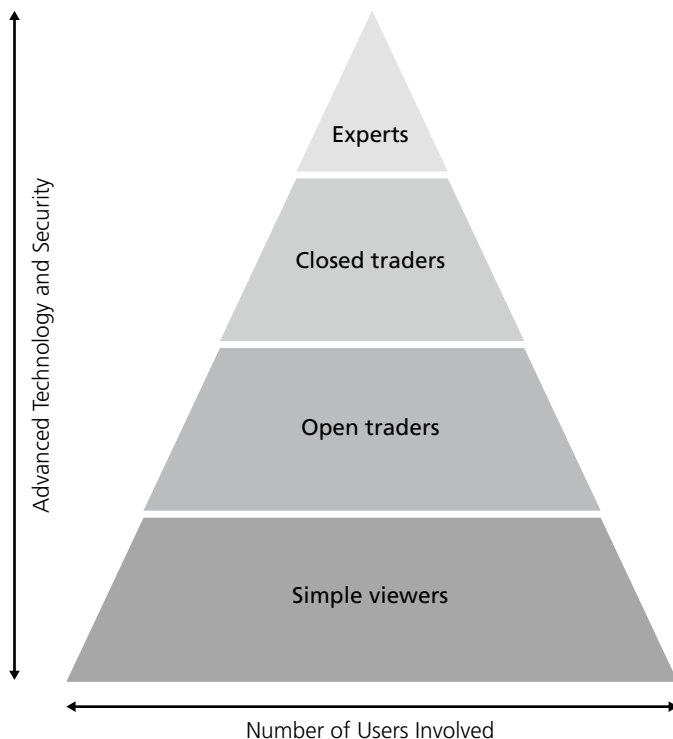
Omdat de productie en verspreiding van kinderpornografie niet legaal is, doen de producenten en verspreiders er alles aan om niet zichtbaar te zijn voor de politie. Ondanks dat een groot deel van de kinderporno via technische middelen wordt verspreid, is er volgens Moran (2010) niet bij elke kinderpornoliefhebber sprake van een verregaande kennis van technologie en beveiliging van computers. In de piramide (figuur 2) worden de groepen *simple viewers*, *open traders*, *closed traders* en *experts* onderscheiden naar hun aard en gebruik van afscherming. In de piramide is te zien dat het grootste gedeelte van de gebruikers van kinderpornografisch materiaal niet veel kennis heeft van ICT, dit zijn de 'simpele' kijkers en downloaders. Zij zijn vaak makkelijker te vinden op het internet dan de mensen hoger in de piramide die meer verstand hebben van afschermingstechnieken. De *open traders* zijn downloaders die ook afbeeldingen verspreiden op zogenoemde open omgevingen op het internet en die geen of weinig gebruik maken van beveiliging. Die open omgevingen zijn bijvoorbeeld websites, nieuwsgroepen en de open peer-to-peernetwerken. De *closed traders* zijn vergelijkbaar met de *open traders*, maar zij maken wel gebruik van afschermingstechnieken om opsporing te voorkomen. Zij opereren in meer gesloten omgevingen op het internet. De *experts* vormen een groep kinderpornoverspreiders en mogelijk producenten die zich begeven in netwerken met een duidelijke en hiërarchische rolverdeling, waarin beveiliging een grote rol speelt. De afschermingstechnieken die de *experts* gebruiken zijn geavanceerder dan die van de *closed traders* (BNRM, 2011). Een voorbeeld van de groep experts zien we terug in paragraaf 4.2.3.

Het gedeelte van de verspreiders van kinderpornografie dat wel meer kennis heeft van ICT, maakt gebruik van verschillende afschermingstechnieken om anoniem en onvindbaar te blijven en om kinderpornografisch materiaal uit het zicht te houden van een ieder voor wie het niet bestemd is. Voor de opsporing kan dit relevant zijn, omdat de meer geavanceerde kinderpornogeïnteresseerden misschien ook het meest interessant zijn om op te sporen, omdat zij de meer

georganiseerde netwerken vormen. Voor de opsporing van deze groep is ook meer specialistische kennis vereist bij de politie.

Figuur 2

Piramide van Moran

Mensen die zich schuldig maken aan seksueel misbruik van minderjarigen en producenten van kinderpornografie bevinden zich echter in alle lagen van de piramide en niet alleen in de toplaag. De opsporing dient zich dus niet alleen te richten op de experts, maar ook op de *simple viewers* en *open traders* als het uitgangspunt van de opsporing het voorkomen van misbruik is.

Afschermingstechnieken die vaak gezien worden in opsporingsonderzoeken zijn encryptie van de computer(bestanden) en het niet traceerbaar (anoniem) internetten. Afschermingsmethoden die worden geconstateerd bij verspreiders en

producenten van kinderpornografie worden steeds toegankelijker. Er is tegenwoordig steeds minder specialistische kennis nodig om een computer goed te beveiligen en het internetgedrag af te schermen. Veel programma's die dit voor een computergebruiker regelen, zijn gratis te downloaden en gemakkelijk te installeren.

Encryptie

Encryptie is het versleutelen van gegevens met behulp van een algoritme. Geëncrypte bestanden kunnen met behulp van een sleutel ook weer toegankelijk worden gemaakt. Encryptie wordt toegepast om ervoor te zorgen dat mensen die de sleutel niet hebben, de gegevens niet kunnen inzien. Uit opsporingsonderzoeken, gesprekken met experts en uit de literatuur (Oerlemans, 2010) blijkt dat mensen die zich bezighouden met de productie en verspreiding van kinderpornografisch materiaal, steeds meer gebruikmaken van encryptiemethoden om hun activiteiten te verbergen voor derden.

Een populair encryptieprogramma is TrueCrypt, een gratis programma dat in omloop is sinds 2004. Met TrueCrypt kunnen bestanden en (gedeeltes van) schijven worden versleuteld. Bij het gebruik van TrueCrypt is er sprake van onmiddellijke encryptie en decryptie; zodra de gebruiker zijn wachtwoord invoert, kan het beveiligde gedeelte van een computer worden geopend. Een andere mogelijkheid die TrueCrypt biedt, is om een verborgen container aan te maken in de computer om een bepaald gedeelte van de computer onvindbaar te maken voor ongeautoriseerde personen. Deze verborgen gedeeltes zijn bijna onmogelijk te vinden. Computers die beveiligd zijn met dit soort encryptie, zijn niet te openen voor mensen die niet over de wachtwoorden beschikken.

Anonimiteit

Niet alleen de computer wordt beveiligd, ook het gedrag wordt afgeschermd. Internetgebruikers hebben verschillende manieren om zich te verbergen. Zo proberen zij hun IP-adres te verbergen door het internetverkeer via een omweg te versturen. Dit kan gedaan worden met behulp van proxy servers. Een proxy-server is een server die zich bevindt tussen de computer van de gebruiker en de computer waarop de door de gebruiker gewenste informatie staat. Wanneer de gebruiker een website bezoekt, wordt het adres van de proxy geregistreerd en niet het IP-adres van de gebruiker. Er zijn verschillende programma's in omloop die dit gratis kunnen bewerkstelligen (Oerlemans, 2010). Ook is het gebruikelijk om op internet gebruik te maken van een *nickname*. Een *nickname* is eigenlijk een alias en kan door de gebruiker zelf gekozen worden. Zo is niet gelijk

duidelijk wie de gebruiker echt is. *Nicknames* worden gebruikt in games, maar ook in chatprogramma's, forums en peer-to-peernetwerken.

TOR (*The Onion Router*) is een systeem dat haar gebruikers in staat stelt anoniem gebruik te maken van het internet. De extensies van webpagina's zijn nu bijvoorbeeld niet de gangbare '.nl' en '.com', maar '.onion'. Er wordt gebruik gemaakt van een wereldwijd verspreid netwerk van vrijwillige knooppunten. De anonimiteit die TOR biedt, wordt niet alleen gebruikt voor slechte zaken. Ook overheidsensuur in landen waar de journalistieke vrijheid onder druk staat, kan hiermee vermeden worden. Het gebruik van TOR is in principe niet verboden en kan naast een illegaal dus ook een maatschappelijk goed doel dienen.

In het verleden was het gebruik van TOR voorbehouden aan mensen met veel technische kennis, tegenwoordig vergt de installatie en het gebruik ervan geen specialistische kennis meer. De software is erg toegankelijk geworden en is gewoon gratis te downloaden. De gedownloade software zoekt naar meerdere knooppunten en zoekt via deze knooppunten verbinding. De data die worden verzonden via de knooppunten hebben meerdere lagen van encryptie, waardoor niet kan worden herleid wat voor informatie wordt verstuurd. Doordat gebruik wordt gemaakt van verschillende knooppunten is het niet te achterhalen waar de informatie in eerste instantie vandaan kwam. Het laatste knooppunt weet alleen de identiteit van het vorige knooppunt. Computergebruikers bieden hun computer vaak vrijwillig aan als knooppunt voor TOR. De eigenaars van die knooppunten zullen zich er soms wel bewust van zijn dat er via hun knooppunten strafbaar materiaal wordt verspreid.

Wanneer iemand zich binnen het TOR-netwerk begeeft, zijn alle activiteiten van deze persoon dus verborgen. Er kunnen alleen diensten (zogenoemde *hidden services*) worden aangeboden aan anderen binnen het netwerk. Veel van die *hidden services* leveren diensten die verboden zijn. Zo wordt er niet alleen kinderpornografisch materiaal verspreid, maar worden er middels advertenties bijvoorbeeld ook drugs en wapens aangeboden, volgens een artikel uit De Pers (Althuisius, 2011).

In 2011 heeft het Team High Tech Crime van de Dienst Nationale Recherche, naar aanleiding van de Amsterdamse zedenzaak, een aantal van die *hidden services* op het TOR-netwerk uitgeschakeld. Een aantal forums is gesloten en er is kinderpornografisch materiaal verwijderd van websites. In totaal zijn tijdens deze actie 220.000 kinderpornografische afbeeldingen aangetroffen (Landelijk Parket, 2011). Deze afbeeldingen zijn vervolgens overgedragen aan het team Beeld en Internet van de Dienst IPOL voor verder onderzoek.

3

Omvang

De omvang van de totale wereldwijde productie en verspreiding van kinderpornografie is onbekend. Ook het aandeel dat Nederland daarin heeft, is onduidelijk. Vooral over samenwerkingsverbanden en netwerken is erg weinig bekend, afgezien van de kennis die de afgelopen jaren is opgedaan aan de hand van een aantal internationale opsporingsonderzoeken. Hoeveel netwerken er zijn en in hoeverre die aan elkaar gelieerd zijn, is ook niet bekend. Wel wordt aangenomen dat Nederland internationaal een rol speelt in de kinderporno-scene. In grote internationale opsporingsonderzoeken heeft Nederland vaak een aandeel voor wat betreft aantallen verdachten en verdachte internetadressen (BRNM, 2011).

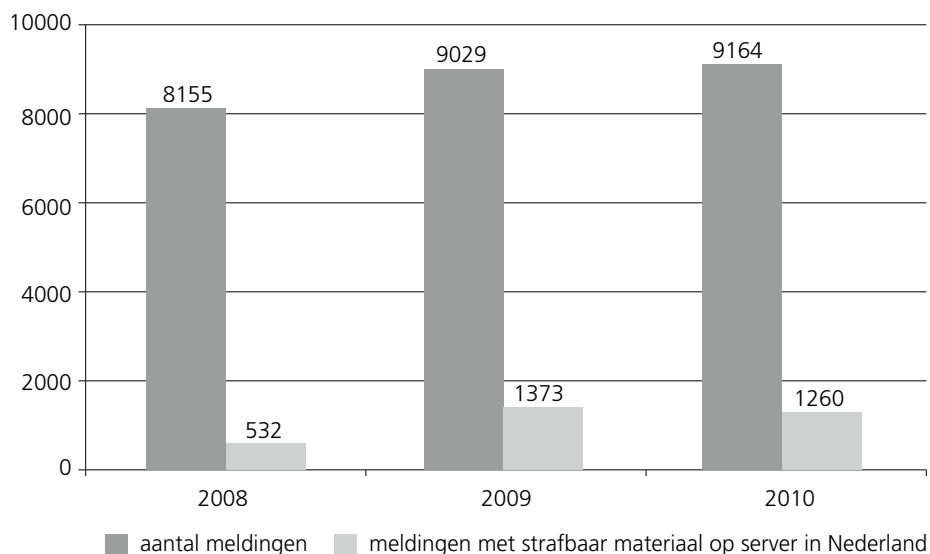
Wel zijn er wat binnenlandse en buitenlandse cijfers beschikbaar over de aantallen aangetroffen afbeeldingen, verdachten en zaken die de afgelopen jaren hebben gespeeld. Deze cijfers geven zeker niet de omvang van het kinderpornoprobleem weer, maar laten wel zien dat er een probleem is.

3.1 Meldpunten

Het Meldpunt Kinderporno op internet is in 1996 van start gegaan en registreert meldingen van kinderpornografisch materiaal op internet. Het meldpunt is aangesloten bij INHOPE, een internationaal netwerk van hotlines die meldingen omtrent mogelijk strafbaar materiaal op internet gemeld krijgen. Het Meldpunt Kinderporno op internet geeft aan dat vanaf de start een flinke stijging is te zien in het aantal meldingen dat het binnenkreeg. Zelf geven zij aan dat dit grotendeels te verklaren is door de toename van het internetgebruik en door de toenemende naamsbekendheid van het meldpunt. De laatste jaren groeit het aantal meldingen minder hard. In 2010 is het aantal meldingen dat strafbaar materiaal betreft, zelfs iets afgenomen (Meldpunt Kinderporno op internet, 2011).

Figuur 3

het aantal meldingen per jaar bij Meldpunt Kinderporno op internet

Het Meldpunt Cybercrime is een meldpunt van de politie waarop burgers melding kunnen maken van kinderpornografie, kindersekstoerisme, haatzaaiing en terrorisme op of via internet dat afkomstig is vanuit Nederland. Het meldpunt heeft in 2010 401 meldingen van kinderpornografie gehad, iets minder dan in 2009 (430) en in 2008 (536). Dit meldpunt stuurt zijn meldingen betreffende kinderpornografie door aan het team Beeld en Internet van de Dienst IPOL van het KLPD. Dit team bekijkt of het materiaal dat is gemeld, strafbaar is en bekijkt of dit met behulp van bijvoorbeeld de Internet Service Provider van internet verwijderd kan worden. Vervolgens wordt de melding, na te zijn onderzocht en nadat de down- of uploader is geïdentificeerd, doorgestuurd naar een regiokorps (BNRM, 2011).

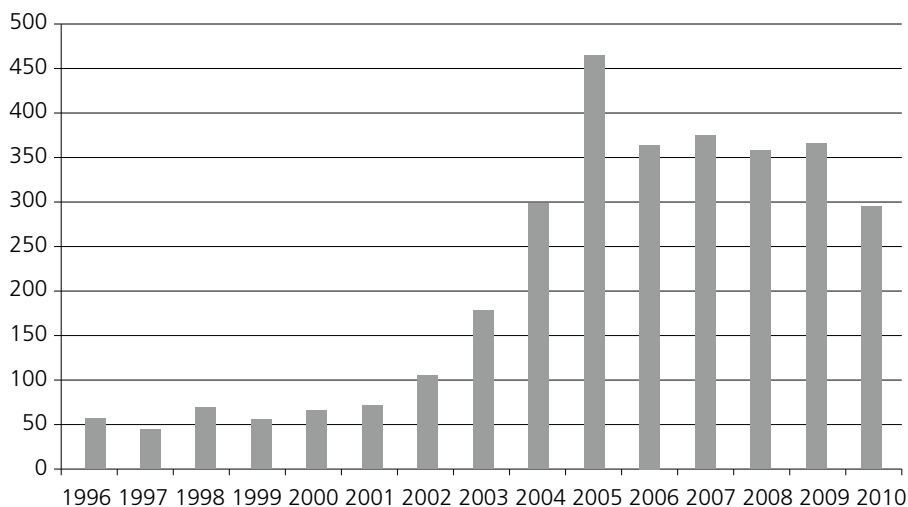
3.2 Politieregistraties

Uit de politieregistratiesystemen blijkt weinig informatie te halen over het aantal zaken dat bij de politie wordt aangedragen door middel van aangiften en meldingen. Dit heeft te maken met de manier waarop in de systemen BVH (Basisvoorziening Handhaving) en BVO (Basisvoorziening Opsporing) wordt geregistreerd. Aangiften, meldingen en eigen onderzoek van de politie worden onder verschillende namen weggeschreven: kinderpornografie, overige zedenmisdrijven, seksueel misbruik kinderen, incest et cetera. Dit komt bijvoorbeeld voor wanneer een politieregistratie over een geval van seksueel misbruik gaat, waar ook kinderpornografie is aangetroffen. Kinderpornografie is in dit geval niet het hoofdmisdrijf. Omdat de registraties zo divers zijn, is het lastig deze informatie op een goede manier te filteren om betrouwbare cijfers over kinderpornografiemisdrijven naar boven te kunnen halen. Ook uit de csv-manager, waarin door alle politieregio's bekende criminele samenwerkingsverbanden worden geregistreerd, zijn geen gegevens te halen over samenwerkingsverbanden die zich bezighouden met kinderpornografie. Een enkele keer wordt vermeld dat een verdachte ook in het bezit was van kinderpornografie, maar dit was geen enkele keer een structurele bezigheid van een crimineel samenwerkingsverband in de jaren 2007-2010.

In het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de Nederlandse politie worden alle bekende verdachten geregistreerd. Door registratieproblemen zijn deze cijfers ook steeds minder betrouwbaar geworden. De laatste jaren is er in HKS een daling te zien van het aantal verdachten van artikel 240b, terwijl de praktijk leert dat de politie juist meer investeert in de opsporing van deze verdachten. Wanneer gekeken wordt naar het totale aantal verdachten van alle misdrijven over dezelfde jaren, is grofweg een soortgelijke curve te zien (Van Nobelen & Van der Leest, 2010). Het registratieprobleem is dus niet alleen bij kinderpornomisdrijven aanwezig.

Figuur 4

aantal verdachten artikel 240b in HKS

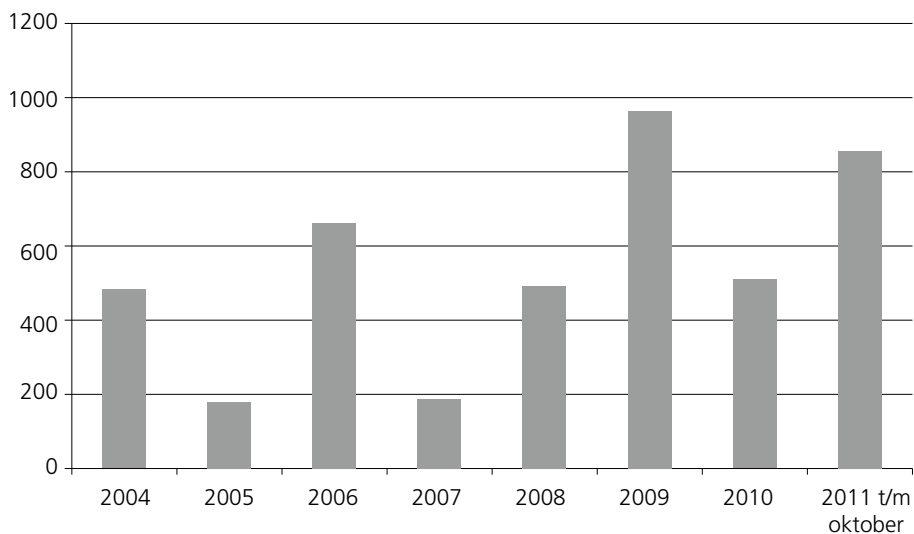
3.3 Buitenlandse kinderpornozaken

De (buitenlandse) instroom van kinderpornozaken bij de Nederlandse politie geeft ook geen beeld van de totale omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie. Dit geeft echter wel aan wat vanuit (buitenlandse) opsporingsdiensten en vanuit de burgers bij de Nederlandse politie wordt gemeld en kan een indicatie zijn van de omvang. Het aantal meldingen en aangiften dat vanuit het binnenland de politie bereikt, is op jaarbasis ongeveer 500, zo blijkt uit de Korpsmonitor kinderporno (PVAKP, 2011a). Niet alle zaken die de politie behandelt, zijn afkomstig van aangiften en meldingen. Ook uit eigen onderzoek komen vaak weer nieuwe zaken naar voren.

Zaken uit het buitenland komen binnen bij het team Beeld en Internet. Het team veredelt de binnengekomen onderzoeken en wanneer een verdachte aan de hand van bijvoorbeeld een IP-adres achterhaald kan worden, wordt de zaak doorgestuurd naar het desbetreffende regiokorps. In figuur 5 is weergegeven hoeveel zaken er per jaar bij de Dienst IPOL binnenkomen. Deze cijfers zijn indicatief vanwege registratieproblemen door een tekort aan capaciteit.

Figuur 5

instroom internationale kinderpornozaken bij de Dienst IPOL

De schommeling in binnenkomende zaken vanuit het buitenland zou verklaard kunnen worden door het aantal grote zaken dat internationaal wordt gedraaid. Wanneer er een groot netwerk wordt blootgelegd, zorgt dit voor een grotere instroom mits er natuurlijk Nederlanders bij het netwerk betrokken zijn geweest.

Hoeveel zaken uit welke landen aangedragen worden bij de Dienst IPOL is niet bekend, dit is niet te herleiden uit de database. Uit ervaring van de medewerkers blijkt wel dat het meest zaken gedaan wordt met Europese landen (Duitsland, Verenigd Koninkrijk, België en Italië) en met de Verenigde Staten, Canada en Australië.

3.4 Openbaar Ministerie

Het aantal verdachten dat in Nederland wordt doorgestuurd van politie naar Openbaar Ministerie en vervolgens wordt veroordeeld op basis van kinderpornowetsartikelen is bekend (figuur 6). Het Openbaar Ministerie meldt dat politie en OM in 2010 meer aandacht hebben besteed aan kinderpornozaken. Dit blijkt ook uit de in- en uitstroom van zaken bij het Openbaar Ministerie, zoals

weergegeven in figuur 6 (OM, 2011a). De verschillen in de HKS-cijfers (figuur 4) en de OM-cijfers kunnen veroorzaakt worden door een ander selectie criterium, door registratieproblemen in HKS en doordat de doorlooptijden van politie naar OM niet optimaal zijn. Wat de politie in het ene jaar registreert, kan het jaar daarop in de OM-cijfers terugkomen.

Figuur 6

Instroom en uitstroom Openbaar Ministerie					
	2006	2007	2008	2009	2010
Instroom OM	410	380	390	450	480
Uitstroom OM	430	370	380	420	510
Dagvaardingen	330	300	300	330	400
Veroordelingen	340	250	270	240	320

Deze OM-cijfers laten alleen zien wat bekend is bij de politie en het Openbaar Ministerie. Geenszins geeft dit een volledig beeld van het totale aantal personen dat zich bezighoudt met kinderporno-handelingen in Nederland. De cijfers van het OM laten vooral de inspanningen zien van het opsporen en vervolgen van verdachten van kinderpornomisdrijven. Deze aantallen kunnen dus als het topje van de ijsberg worden beschouwd.

3.5 Slachtoffers

Het totale aantal slachtoffers van de productie van kinderpornografisch materiaal in Nederland en wereldwijd is onbekend. Het aantal geïdentificeerde slachtoffers in Nederland of daarbuiten wordt nergens stelselmatig geregistreerd. Wel zijn er cijfers over aantallen jongeren die seksueel benaderd zijn op internet.

Uit een Amerikaans onderzoek van het jaar 2000 blijkt dat 19 procent van de minderjarige respondenten online seksueel benaderd is; in een vervolgonderzoek vijf jaar later was dit 13 procent (Finkelhor, e.a., 2000; Wolak, e.a., 2006). Een onderzoek van de Rutgers Nisso Groep wijst uit dat aan een groot deel van de respondenten (72% van de jongens en 83% van de meisjes) in het jaar voorafgaand aan de steekproef seksueel getinte vragen waren gesteld op het internet. Verder is 57 procent van de meisjes uit de steekproef en twee op de vijf jongens gevraagd seksuele handelingen te verrichten voor de webcam. Van de meisjes gaf 11 procent gehoor aan het verzoek, tegenover 39 procent van de jongens. Een tiende van de meisjes die zich lieten overhalen, werd volgens eigen zeggen ergens mee bedreigd en gaf om die reden toe. Van een veel kleiner percentage

van de steekproefdeelnemers zijn wel eens seksueel getinte beelden opgenomen via de webcam (meisjes 4%, jongens 3%) (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006). Er is vanuit het onderzoek niets bekend over de leeftijd van de vragensteller. Het is dus niet bekend in welk deel van de gevallen de jongere door een volwassene is benaderd. Bij het opnemen van seksueel getinte beelden van minderjarigen via de webcam is hoe dan ook sprake van productie van kinderpornografie, ook al is de maker van de beelden niet meerderjarig. Het onderzoek laat wel zien dat een groot gedeelte van de jongeren (uit de steekproef) seksueel actief is op internet en dat er soms sprake is van seksuele handelingen die verricht en opgenomen worden. In een aantal gevallen is er zelfs sprake van dwang door bedreiging.

De aangehaalde percentages in het onderzoek van De Graaf & Vanwesenbeeck (2006) betreffen echter maar een klein deel van de potentiële slachtoffers van de productie en verspreiding van kinderpornografie, namelijk alleen de jongeren vanaf twaalf jaar die actief zijn op internet. Maar niet alle slachtoffers van kinderpornografie worden via internet benaderd. Een deel wordt gevonden op de sportclub, school, kinderopvang of thuis. Slachtoffers die door personen in de eigen omgeving worden misbruikt, vormen nog steeds het grootste deel van de slachtoffers (Carr, 2003).

4

Daders en netwerken

4.1 Daders

Mensen die zich bezighouden met de productie en verspreiding van kinderpornografie doen dit –zoals we eerder al zagen– met verschillende motieven. In de eerste plaats zijn er personen die zich hier enkel mee bezighouden vanuit commercieel oogpunt. Zij proberen financieel beter te worden van de productie en verspreiding van dit strafbare materiaal. Daarnaast zijn er de liefhebbers: zij maken, verspreiden en verzamelen kinderpornografisch materiaal omdat zij dit leuk vinden en er seksueel opgewonden van raken (Leukfeldt e.a., 2010). De echte commerciële productie van kinderpornografie vindt, voor zover bekend, niet in Nederland plaats, maar is voornamelijk afkomstig uit Oost-Europese landen (Dienst IPOL, 2008). Al lijkt dit niet helemaal gerechtvaardigd, omdat websites die vanuit commercieel oogpunt kinderpornografie aanbieden ook in andere landen worden gehost, waaronder in Nederland (Stol e.a., 2008; Canadian Centre for Child Protection, 2009). Er is in sommige gevallen dus wel een Nederlandse betrokkenheid, maar dit hoeft niet te betekenen dat ook Nederlandse natuurlijke personen betrokken zijn.

De personen die zich bezighouden met activiteiten rondom kinderpornografie kunnen verdeeld worden in een aantal categorieën. Van der Hulst en Neve (2008) onderscheiden op basis van bekende literatuur: vervaardigers & handelaren, verzamelaars, reizigers en chatters & groomers. Zij baseren hun typologieën gedeeltelijk op een studie van Mclaughlin (2000). Leukfeldt e.a. (2010) voegden aan de opsomming van Van der Hulst en Neve nog de categorie minderjarigen toe.

Vervaardigers & handelaren zijn personen die kinderpornografisch materiaal produceren en verspreiden. De motivatie van vervaardigers kan het seksueel misbruik zelf zijn, maar ook kan de nadruk liggen op het verhandelen en dan is er geen seksuele motivatie of deze is ondergeschikt. Het profiel dat van de vervaardigers en handelaren samengesteld is, heeft als kenmerken: van het mannelijk geslacht, een variabele leeftijd, manipulatief (haalt kinderen over tot seksuele handelingen voor webcam), bezoekt publieke ruimten om kinderen te fotograferen en heeft vaak een strafblad.

Verzamelaars zijn vooral bezig met het uitbreiden van hun verzameling kinderpornografisch materiaal. De kenmerken van deze personen zijn: van het mannelijk geslacht, variabele leeftijd, bezoekt websites, nieuwsgroepen en maakt gebruik van IRC, beschikt over extra computergeheugen en maakt gebruik van afscherming. De primaire motivatie van deze personen is de seksuele motivatie en niet financieel gewin. Wel ruilen zij afbeeldingen met andere geïnteresseerden. Volgens de gehanteerde typologie komen daders die binnen deze categorie vallen, voor het grootste gedeelte waarschijnlijk niet direct in contact met kinderen. Maar er zijn verschillende studies die laten zien dat er wel degelijk een groot percentage verzamelaars is die ook kinderen misbruiken (bijvoorbeeld Seto & Hanson, 2011; Bourke & Hernandez, 2009).

Reizigers gaan ver in hun pogingen om contact met minderjarigen te krijgen. Zij proberen online contact met kinderen te krijgen en dwingen hen tot fysieke ontmoetingen, waarvoor de dader soms ver wil reizen. Reizigers zijn er vaak van overtuigd dat de kinderen zelf ook het seksuele contact willen. Sommigen reizen naar het buitenland om kinderen te ontmoeten, het zogenoemde kindersekstourisme. Ook is gesignaleerd dat ouders met kinderen reizen om ze op de plaats van bestemming aan te bieden voor misbruik. Ook in Nederland is dit al eens voorgekomen.

De *chatter* heeft geen behoefte aan fysiek contact met kinderen, maar probeert wel virtueel met hen in contact te komen. Deze personen zijn buitensporig veel op internet te vinden. De *groomer* maakt ook online contact met minderjarigen en probeert hen over te halen tot seksuele handelingen online en soms ook *in real life*.

Minderjarigen kunnen ook zelf grensoverschrijdend seksueel gedrag vertonen. Uit de dossierstudie van Leukfeldt e.a. (2010) blijkt dat 8 procent van de verdachten jonger dan 17 jaar is, nog eens 15 procent van de onderzochte verdachten is tussen de 18 en de 24 jaar. Dit kan verklaard worden doordat minderjarigen seksueel getinte foto's van zichzelf of elkaar maken en online verspreiden, zonder dit als kinderpornografie te zien.

De gehanteerde categorieën zijn niet allemaal even zinvol omschreven. Veel kenmerken, zoals het geslacht van de dader en zijn variabele leeftijd, gelden voor alle categorieën uit de typologie. Ook is het onderscheid tussen de dadercategorieën in werkelijkheid niet altijd even scherp. Vervaardigers en reizigers worden in de typologieën in verband gebracht met seksueel misbruik van kinderen, maar ook daders die in een van de andere categorieën vallen, kunnen kinderen misbruiken. Zo zagen we eerder dat een aanzienlijk deel van

de verzamelaars ook kinderen misbruikt (Seto & Hanson, 2011; Bourke & Hernandez, 2009). Nu is het ook lastig een duidelijk onderscheid te maken tussen verschillende soorten daders in een typologie. De ervaring leert dat velen zich met meerdere deelactiviteiten bezighouden.

4.2 Netwerken

De afgelopen jaren is een aantal omvangrijke kinderpornonetwerken opgespoord en opgerold, waardoor kennis is opgedaan over de werkwijzen van deze netwerken. Hieronder volgt een korte beschrijving van die spraakmakende zaken. Deze zaken zijn de grootste opsporingsonderzoeken van de afgelopen jaren geweest, waarin Nederland een rol heeft gespeeld. In Nederland hebben nog wel wat andere grote opsporingsonderzoeken naar kinderpornografie plaatsgevonden, maar in veel van de opsporingsonderzoeken die alleen door de Nederlandse politie worden uitgevoerd, ligt de focus op het identificeren van het slachtoffer en minder op het achterhalen van de werkwijze van een eventueel netwerk. In de regio Twente is nog wel een kinderpornonetwerk blootgelegd, deze zaak is echter tijdens het schrijven van dit rapport nog niet afgerond en kan niet uitgebreid besproken worden. Wel kan worden verteld dat de hoofdverdachte 269 bekend geworden contacten in *GigaTribe* had, waarvan waarschijnlijk acht Nederlanders.

4.2.1 Amsterdamse zedenzaak

De Amsterdamse zedenzaak rondom verdachte Robert M. heeft in 2010 en 2011 op veel media-aandacht kunnen rekenen. De verdachte heeft bekend 87 jonge kinderen te hebben misbruikt en hier afbeeldingen van te hebben gemaakt. Hij wordt door het Openbaar Ministerie vervolgd voor het misbruik van 67 van hen. In totaal zijn er ruim 46.000 afbeeldingen aangetroffen op de computer van Robert M., een gedeelte hiervan bleek door hem zelf te zijn gemaakt (NOS, 2011). De verdachte was werkzaam in de kinderopvang en bood zich daarnaast ook aan als oppas op advertentiewebsites waardoor hij ook buiten zijn officiële werk op kinderen paste. Daarnaast was hij van plan een eigen kinderopvanginstelling te beginnen en heeft hij met zijn partner geprobeerd een kind te adopteren. De hoofdverdachte in deze zaak probeerde zo bewust mogelijkheden te creëren om kinderen seksueel te kunnen misbruiken.

Uit het opsporingsonderzoek is gebleken dat de verdachte veel tijd op het internet doorbracht in chatkanalen en uitwisselingsprogramma's.

De kinderpornografische afbeeldingen die Robert M. zelf maakte, deelde hij met goede contacten die hij voornamelijk online (in chatkanalen) had opgedaan.

Vanuit het opsporingsonderzoek van deze zaak is ook een aantal andere verdachten van productie, verspreiding en bezit van kinderpornografisch materiaal aangehouden. Sommigen van hen zijn ook woonachtig in Nederland, maar het grootste gedeelte van zijn contacten bevindt zich in het buitenland, waaronder de Verenigde Staten, Zweden, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

De verdachten deelden via verschillende online communicatievormen afbeeldingen met elkaar; *GigaTribe* werd het meeste gebruikt voor de uitwisseling van materiaal. Ook in andere opsporingsonderzoeken werd *GigaTribe* als voornaamste uitwisselingsprogramma gezien. De chatprogramma's waar Robert M. met zijn contacten sprak, waren voornamelijk IRC en ICQ. Robert M. heeft sommige van zijn Nederlandse en buitenlandse contacten ook in levende lijve ontmoet en er is zelfs een enkele keer sprake geweest van gezamenlijk misbruik van kinderen, tegen een financiële vergoeding (Robert M. leende een van zijn slachtoffers uit voor een kleine financiële vergoeding).

Ook is in dit onderzoek naar voren gekomen dat de hoofdverdachte een aantal keer geld over heeft gemaakt naar het buitenland (Filippijnen) om via de webcam live mee te kunnen kijken naar kindermisbruik. Een soort kindermisbruik en kinderporno op bestelling.

4.2.2 Boylover.net

Een andere grote zaak waarin Nederland ook een rol heeft gespeeld, is een internationale zaak over *Boylover.net* (Europol, 2011). Dit was een online forum met ruim 70.000 leden, waar pedoseksuelen en pedofielen samenkwamen. Op dit forum zelf is geen kinderpornografie aangetroffen, maar het diende meer als ontmoetingsplek. Indirect werd via het forum wel kinderpornografie verspreid doordat de leden elkaar verwezen naar afbeeldingen en websites. De server waarop dit forum draaide, werd vanuit Nederland beheerd. Uiteindelijk zijn met betrekking tot deze zaak 184 verdachten gearresteerd en 230 kinderen geïdentificeerd. Daarnaast zijn er nog 670 verdachten, in tien verschillende landen, naar wie onderzoek moet worden gedaan. De Nederlandse serverbeheerder faciliteerde kinderpornoverspreiders door middel van zijn server. Ook is hij aangehouden voor het bezit van kinderpornografisch materiaal en het seksueel misbruik van een minderjarige Braziliaanse jongen met wie hij in contact kon komen via een kennis van het forum (Van Dongen, 2011).

4.2.3 Dreamboard

Dreamboard is een online kinderpornonetwerk dat door onderzoek in de Verenigde Staten (Operation Delego) aan het licht is gekomen. Dit netwerk was besloten en men kon alleen aansluiten op uitnodiging. Binnen dit netwerk was het belangrijk dat leden nieuw materiaal aanleverden, hoe meer nieuw materiaal hoe hoger de status binnen het netwerk. Alleen nieuw materiaal waarop jonge, prepuberale slachtoffers te zien waren, werd toegestaan. Men kon een gewoon lid zijn van dit netwerk, een VIP, Super VIP of "Super VIP.". De punt achter Super VIP kreeg men alleen als men ook zelf geproduceerd materiaal aanleverde. Hoe hoger de status van een persoon binnen dit netwerk, tot hoe meer afbeeldingen die persoon toegang had. Ook werden er regels opgesteld waaraan leden moesten voldoen en waaraan het materiaal moest voldoen. Ook werd voorgeschreven welke afschermingsmethoden wel en niet gebruikt mochten worden. Wereldwijd zijn er naar aanleiding van dit opsporingsonderzoek 72 verdachten aangehouden, waarvan drie in Nederland (Department of Justice, 2011b). Naast Nederland werden er verdachten aangehouden in Canada, Denemarken, Duitsland, Ecuador, Frankrijk, Hongarije, Kenia, Filippijnen, Qatar, Servië, Zweden, Zwitserland en de Verenigde Staten (Department of Justice, 2011a). Een van de Nederlandse verdachten had een "Super VIP." status en bevond zich daardoor redelijk hoog in de hiërarchie van dit netwerk. Deze verdachte is in dit netwerk geïntroduceerd door iemand die hij via een ander netwerk kende. Van deze andere persoon wordt vermoed dat hij een leidersrol vervulde in het Dreamboard-netwerk.

4.3 Kenmerken van netwerken

De aangehaalde opsporingsonderzoeken vormen maar een klein gedeelte van het totale aantal opsporingsonderzoeken dat zich heeft afgespeeld, maar het zijn wel de meest in het oog springende waar het Nederlandse verdachten betreft. Uit deze onderzoeken is gebleken dat er gesloten netwerken bestaan waarin een structuur en hiërarchie te vinden is. Hoe meer nieuw materiaal iemand aanlevert binnen een netwerk, hoe groter het aanzien, hoe meer privileges zo iemand krijgt en hoe meer hij te vriend wordt gehouden; hij levert tenslotte nieuw materiaal aan. Door zo iemand ook nog een titel te geven, zoals bij Dreamboard het geval is, wordt de status binnen het netwerk nog belangrijker. Binnen het Dreamboard-netwerk was er een aantal personen die bepaalden wanneer een bepaalde status werd toegekend en wat precies de vereisten per status waren. Ook stelden zij regels op waaraan afbeeldingen moesten voldoen en bepaalden zij welke encryptiemethoden wel en niet

gebruikt mochten worden. Zij hadden ook de mogelijkheid om leden te verbannen die niet genoeg materiaal aanleverden dat aan de vereisten voldeed. Dit betekent dat er een bepaalde rolverdeling is, in ieder geval iemand die het netwerk initieert en beheert.

Jammer genoeg komt er uit Nederlandse opsporingsonderzoeken meestal maar weinig informatie over de rolverdeling en status binnen kinderpornonetwerken naar voren, terwijl dit wel veel informatie kan verschaffen over hoe netwerken in elkaar zitten en kan laten zien of er een bepaalde mate van organisatie is binnen een netwerk. Dit heeft te maken met het feit dat er tot nu toe weinig geïnvesteerd is in onderzoek en analyse van kinderpornonetwerken. Mogelijk komt hier in de toekomst verandering in.

Een ander gegeven dat op een taakverdeling binnen kinderpornonetwerken kan wijzen, is het feit dat er online in chatgroepen en op forums wordt gechat. Deze kanalen en forums worden door iemand beheerd. Chatkanalen (IRC) hebben een beheerder (operator) die 'het kanaal heeft opgericht en zeggenschap heeft over wie er toegang toe heeft. Ook moet er op de een of andere manier voor worden gezorgd dat de naam van het kanaal bekend is bij de doelgroep, maar niet daarbuiten. Dit gebeurt waarschijnlijk via andere media en mondelinge reclame; hetzelfde geldt voor forums. Forums hebben een administrator die een forum opzet en zeggenschap heeft over wat er wel en niet wordt gedaan op zo'n forum. Bekend is dat nieuwsgroepen en forums regelmatig van adres en server wisselen om beter verborgen te blijven voor een ieder die niet welkom is. De beheerder van het forum vervult in die zin ook een bepaalde rol binnen een netwerk.

Kinderpornonetwerken op internet lijken elkaar te overlappen. In verschillende netwerken kunnen dezelfde personen teruggevonden worden. Dit blijkt ook uit het onderzoek Dreamboard, waar een van de Nederlandse verdachten door iemand, die hij in een ander netwerk had ontmoet, is uitgenodigd deel te nemen. Ook uit het nog niet afgesloten opsporingsonderzoek uit Twente blijkt overlap. De hoofdverdachte werd over een langere periode in meerdere netwerken aangetroffen. In hoeverre er sprake is van overlapping, kan pas duidelijk worden als kinderpornonetwerken uitvoeriger worden geanalyseerd.

Uit het opsporingsonderzoek rond Robert M. blijkt dat kinderpornonetwerken ook buiten de onlinewereld voort kunnen bestaan. Tussen de hoofdverdachten en een aantal van zijn contacten zijn *in real life* ontmoetingen geweest. Er is zelfs sprake geweest van gezamenlijk misbruik. Ook hielden zij elkaar op de hoogte van ontwikkelingen in het privéleven en voerden zij gesprekken via

internet over hun gevoelens. Zij toonden bewondering voor elkaar en wilden graag producenten van nieuw materiaal te vriend houden. Het soms nauwe contact tussen uitwisselaars en producenten van kinderpornografische afbeeldingen duidt op een mate van vertrouwen en hechtheid in die onderlinge relaties.

Afgezien van het feit dat uit het onderzoek omtrent Robert M. duidelijk is geworden dat kinderpornoliefhebbers elkaar soms ook fysiek ontmoeten, is er eigenlijk niets bekend over fysieke ontmoetingsplaatsen voor kinderpornoliefhebbers. Of ontmoetingen alleen sporadisch en op ad-hocbasis worden georganiseerd of dat er ook plaatsen zijn waar kinderpornoliefhebbers structureel samenkomen is een interessante vraag die misschien verder onderzoek verdient.

Uit meerdere opsporingsonderzoeken komt naar voren dat kinderpornoproducenten elkaar tips geven hoe zij het misbruik van kinderen kunnen verbergen voor hun eigen omgeving en die van de slachtoffers. Het gaat dan om echte afschermingstechnieken, maar ook om het letten op camera's en het bestuderen van plattegronden van instellingen om ontdekking te voorkomen. Ook worden er door verspreiders en producenten online tips uitgewisseld over hoe de computer het best beveiligd kan worden en hoe de communicatie onderling het best kan worden afgeschermd. De personen met meer kennis van afscherming leren dit aan anderen die er volgens hen nog niet genoeg voor zorgen dat ze niet ontdekt worden. Het is immers ook in hun eigen belang dat de ander goed verborgen blijft, aangezien die ook over dezelfde zelfgemaakte afbeeldingen kan beschikken.

5

Gevolgen

De gevolgen van de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn het meest evident voor de slachtoffers en hun directe omgeving. Maar ook voor de maatschappij als geheel zijn er gevolgen, burgers voelen zich onveilig. En de politieke aandacht voor de bestrijding van kinderpornografie heeft gevolgen voor het bestuurlijke domein en voor de opsporing, zowel voor politie als op juridisch gebied.

5.1 Slachtoffers

De gevolgen van de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn groot voor de slachtoffers en hun omgeving. De productie van kinderpornografie kan logischerwijs alleen plaatsvinden als kinderen daadwerkelijk (seksueel) worden misbruikt, afgezien van virtuele kinderpornografie waarvoor dit niet het geval hoeft te zijn. Het behoeft geen betoog dat de impact van dit misbruik groot is voor de kinderen en hun omgeving. Soms worden kinderen meerdere malen misbruikt en wordt dit misbruik gedurende een langere periode vastgelegd. Naast het seksuele misbruik, wat al ernstig genoeg is, geeft het vastleggen ervan een extra dimensie aan de impact van het misbruik. Slachtoffers kunnen hun hele leven lang geconfronteerd worden met het misbruik dat heeft plaatsgevonden, omdat afbeeldingen die eenmaal op internet staan, daar op blijven staan. Verder wordt een groot gedeelte van de slachtoffers die op kinderpornografische afbeeldingen te zien zijn, nooit geïdentificeerd en kan er ook geen hulpverlening plaatsvinden.

Slachtoffers van kindermisbruik, waaronder seksueel misbruik, hebben later vaak psychische problemen zoals slaapproblemen, depressie en paniekaanvallen. Wanneer de misbruiker een gezins- of familielid is, tast dit het gevoel van veiligheid van het slachtoffer aan en ontstaat er een onaangename gezins-situatie. Dit zorgt ervoor dat de slachtoffers op latere leeftijd problemen kunnen krijgen met intimiteit en het vertrouwen van anderen. Niet alle slachtoffers van (seksueel) kindermisbruik ondervinden echter merkbare gevolgen (Lamet & Wittebrood, 2009).

Ook de omgeving van de slachtoffers kan ernstige psychische gevolgen ondervinden van het seksueel misbruik en het vastleggen daarvan. Er wordt zelfs

aangenomen dat wanneer de slachtoffers erg jong zijn, de ouders grotere psychologische gevolgen ondervinden dan de slachtoffers zelf (Tavkar, 2010).

5.2 Maatschappij

Mede door de toegenomen aandacht van de media en de politiek, hebben burgers een steeds grotere afkeer gekregen van de mensen die zich bezighouden met de productie en verspreiding van kinderpornografie. Men kijkt anders naar het werk van mannen in de kinderopvang, op scholen en op andere plaatsen waar kinderen samenkomen. Ouders hebben minder het gevoel hun kinderen veilig aan een ander toe te kunnen vertrouwen en zijn daarom misschien kritischer en alerter.

Het gebrek aan vertrouwen heerst niet alleen bij ouders, maar ook in de maatschappij als geheel. Er worden maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat geïnteresseerden in kinderpornografie minder makkelijk in contact kunnen komen met kinderen. Zo wordt voor veel beroepen al een Verklaring Omtrent het Gedrag geëist, en dat is ook steeds meer het geval voor mensen die op vrijwillige basis met kinderen werken. Voor verenigingen die afhankelijk zijn van vrijwilligers, denk aan sportverenigingen en jeugdkampen, brengt dit extra werk met zich mee.

Verscherping van maatregelen in de kinderopvang kan ingrijpend zijn. Zo wordt bijvoorbeeld gedacht aan het invoeren van cameratoezicht in kinderopvanginstellingen en het aanleggen van een beroepsregister. Bij cameratoezicht is de privacy van kinderen en medewerkers in het geding, en waarschijnlijk brengen verscherpte maatregelen ook hoge kosten met zich mee die vermoedelijk op de klant zullen worden verhaald.

5.3 Overheid

De toegenomen aandacht in de politiek zorgt ervoor dat er meer zaken opgelost dienen te worden. Maar doordat er steeds meer opgespoord wordt in binnen- en buitenland, slinkt de werkvoorraad maar weinig. Daarnaast worden de opgespoorde zaken omvangrijker doordat kinderporno-onderzoek steeds belangrijker gevonden wordt, waardoor er meer tijd en capaciteit per zaak nodig is.

Juridisch zijn er ook gevolgen die voortkomen uit de toegenomen aandacht voor de bestrijding van kinderpornografie. Straffen lijken strenger te worden, virtuele kinderpornografie is strafbaar gesteld. Jurisprudentie laat zien dat steeds meer soorten kinderpornografie strafbaar worden. Het gaat hier bijvoorbeeld om tekeningen en cartoons. Ook de werkvoorraad bij het Openbaar Ministerie wordt groter, omdat er in binnen- en buitenland steeds meer wordt geïnvesteerd in de opsporing van producenten en verspreiders van kinderpornografie. Het Openbaar Ministerie krijgt net als de politie steeds meer zaken te verwerken, wat meer capaciteit en dus meer geld vraagt.

6

Criminaliteitsrelevante factoren

Een criminaliteitsrelevante factor is een factor die van invloed is op de totstandkoming, het blijven bestaan, het verergeren of het afnemen van een bepaalde vorm van criminaliteit. Criminaliteitsrelevante factoren kunnen worden gebruikt voor het beschrijven van de verwachtingen ten aanzien van de ontwikkelingen van criminaliteit in de toekomst. Ze kunnen sociaal-maatschappelijk, economisch, politiek, technologisch, ecologisch en demografisch van aard zijn. Factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn niet in alle zes dimensies terug te vinden. Maatschappelijke, politieke en technologische factoren zijn in bepaalde mate wel van invloed. Deze zullen in de volgende paragrafen besproken worden.

6.1 Technologische innovatie

Technologische ontwikkelingen zijn steeds meer van invloed op de productie en verspreiding van kinderpornografisch materiaal. Ze kunnen de productie en verspreiding van kinderpornografische afbeeldingen eenvoudiger maken en er dus voor zorgen dat er meer kinderpornografie geproduceerd en verspreid wordt.

Kinderpornografie wordt steeds meer geproduceerd met behulp van digitale apparatuur, eventueel met directe internettoegang wat verspreiding gemakkelijker maakt. Tegenwoordig hebben veel mensen meerdere apparaten in huis of op zak waarmee foto- en video-opnamen kunnen worden gemaakt, denk hierbij aan digitale camera's, mobiele telefoons en tabletcomputers. In recente opsporingsonderzoeken zagen we al dat kinderpornografische opnamen werden gemaakt met behulp van onder andere mobiele telefoons en webcams. Het is niet ondenkbaar dat deze trend zich verder ontwikkelt en dat apparatuur met ingebouwde camera's steeds meer algemeen goed wordt. Het is ook goed mogelijk dat er steeds meer apparaten komen waarmee opnamen gemaakt kunnen worden.

Een trend van de laatste jaren is de productie van virtuele kinderpornografie. Volgens een respondent lijkt het geproduceerde materiaal steeds beter te worden en steeds minder van 'echt' te onderscheiden. Technologische ontwikkelingen op computergebied zorgen ervoor dat virtuele kinderpornografie steeds realistischer over kan komen.

Niet alleen de productie, maar ook de verspreiding van kinderpornografie is afhankelijk van technologische ontwikkelingen. Nederland is een land met een erg hoge internetdichtheid en wordt wereldwijd beschouwd als een internetknooppunt (BNRM, 2011). De verspreiding van kinderpornografie hangt tegenwoordig grotendeels af van een goede internettoegang. Hoe beter wereldwijd de internettoegang wordt, hoe meer kinderpornografie er verspreid kan worden.

Ook de manieren van verspreiding hangen samen met technologische ontwikkelingen. Nieuwe uitwisselingsprogramma's, *cloud computing* (online opslag van bestanden waar gemachtigden vanaf elke locatie toegang toe hebben) en afschermingsmethoden zoals encryptie en anoniem internetten, veranderen naarmate de technologie wordt verbeterd.

Verbeterde internettoegang en meer toegang tot technologisch hoogstaande apparatuur is niet alleen van invloed op ontwikkelingen binnen Nederland, maar heeft ook wereldwijd effect. Landen waar de technologische ontwikkelingen nu nog niet toereikend zijn, kunnen bronland worden van kinderpornografie.

6.2 Maatschappelijke en politieke aandacht

De maatschappelijke en politieke aandacht voor de bestrijding van kinderpornografie heeft ook invloed op de manier waarop kinderpornografie wordt geproduceerd, verspreid en opgespoord. Het wordt producenten en verspreiders met diverse maatregelen lastiger gemaakt hun misdrijven te plegen.

Sinds de Amsterdamse zedenzaak, maar ook eerdere in de media gebrachte zaken, is de politieke aandacht voor kinderpornografie toegenomen. Het is onderwerp geworden op de Nationale Intelligence Agenda, een sturingsinstrument van de Nederlandse politie. Dit betekent dat er meer opsporingscapaciteit vrijgemaakt moet worden voor de bestrijding van dit fenomeen. In 2012 gaat een Landelijke eenheid kinderpornografie van start die ten goede moet komen aan de opsporing en afhandeling van zaken. De invloed die dit zou kunnen hebben, is dat er meer verdachten aangehouden kunnen worden en dat de politie meer kennis op kan doen over kinderpornografie. Ook kan de opsporing zich meer gaan richten op de technologische aspecten van de verspreiding van kinderpornografie en de afscherming daarvan. Dit zal leiden tot een betere bestrijding, maar de keerzijde is dat producenten en verspreiders zich nog beter zullen afschermen.

Naast het feit dat de politieke aandacht van invloed is op de opsporingscapaciteit, is deze ook van invloed op andere terreinen. Naar aanleiding van de Amsterdamse zedenzaak is de commissie-Gunning opgericht om te kijken naar misstanden in de kinderopvang. De commissie doet een aantal aanbevelingen om misbruik van kinderen tegen te gaan. Deze aanbevelingen zijn van invloed op de werkwijzen binnen kinderdagverblijven. Zo zijn er bijvoorbeeld aanbevelingen gedaan over de hoeveelheid medewerkers die nodig is voor een groep kinderen van bepaalde grootte, de tweejaarlijkse aanlevering van Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en de aanleg van een beroepsregister (Commissie Gunning, 2011). Deze aanbevelingen kunnen van invloed zijn op de mate van toegang die kinderpornoliefhebbers hebben tot kinderen in de opvang en de gelegenheid die zij hebben tot het misbruiken van die kinderen. Aan de politieke aandacht wordt nu vooral gericht op de kinderopvang; het gevaar bestaat dat andere plaatsen waar kinderen (samen)komen, vergeten worden en dat het misbruik zich daar naartoe gaat verplaatsen. Niet alleen in de kinderopvangbranche is sprake van een verscherping van de controle op het bezit van een VOG; voor iedereen die beroepsmatig of als vrijwilliger met kinderen werkt, speelt de VOG een rol. Zo was in het verleden een VOG niet nodig om vrijwilliger te zijn van bijvoorbeeld een voetbalclub, tegenwoordig vragen wel veel meer clubs om zo'n verklaring.

Door het verscherpen van maatregelen als gevolg van de groeiende politieke en maatschappelijke aandacht, kan het zijn dat kinderpornoliefhebbers minder makkelijk in aanraking komen met potentiële slachtoffers.

In de politiek staat ook de invoering van minimumstraffen op de agenda. In het gedoogakkoord ten tijde van de vorming van het kabinet Rutte in 2010 is afgesproken dat er minimumstraffen moeten komen. Dit geldt overigens niet alleen voor misdrijven die te maken hebben met kinderpornografie, maar voor alle soorten misdrijven (VVD-PVV-CDA, 2010). De invoering van een minimumstraf heeft invloed op de manier waarop de politie en het Openbaar Ministerie zaken afhandelen, alternatieve afdoeningen zijn dan niet meer mogelijk. Dit is van invloed op de doorstroom van zaken en op de hoeveelheid verdachten die kan worden aangehouden. Ook is dit van invloed op de tenuitvoerlegging van straffen, minimumstraffen vragen namelijk om extra gevangenisruimte. Of er enig afschrikkingseffect uitgaat van de invoering van minimumstraffen, zeker voor wat betreft seksueel gemotiveerde criminaliteit, is maar de vraag.

Niet alleen is de politieke aandacht voor de bestrijding van kinderpornografie toegenomen, ook maatschappelijk lijkt een grotere afkeer van iedereen die zich bezighoudt met kinderpornografie en seksueel misbruik van kinderen te

ontstaan. Burgers lijken sinds de toegenomen media-aandacht pedofielen en pedoseksuelen meer te verguizen. Zij worden hun buurten uitgejaagd en de roep om maatregelen en hogere straffen wordt groter (denk bijvoorbeeld aan de vraag om een verbod van Stichting Martijn⁴). Deze maatschappelijke afkeer kan van invloed zijn op de mate van afscherming die liefhebbers van kinderpornografie gebruiken.

Burgers hebben misschien niet alleen meer afkeer gekregen van diegenen die zich bezighouden met kinderpornografie, maar zijn misschien ook alerter geworden waar het hun eigen of andermans kinderen betreft. Ook dit kan van invloed zijn op de gelegenheden die er zijn tot misbruik van kinderen. Maar we moeten vooral niet vergeten dat veel kindermisbruik en productie van kinderpornografie binnenshuis en door eigen familie gebeurt, waar externe maatregelen maar weinig invloed op hebben (Carr, 2003).

---

⁴ Martijn streeft naar maatschappelijk en wettelijke acceptatie van seksuele relaties tussen kinderen en volwassenen. Bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Vereniging_MARTIJN

7

Verwachtingen

Hoe een bepaalde criminaliteitsvorm zich zal ontwikkelen, laat zich lastig voorspellen. Het uitspreken van verwachtingen gaat altijd gepaard met enige mate van onzekerheid. Op basis van wat we nu weten over het verschijnsel kinderpornografie en de criminaliteitsrelevante factoren die in hoofdstuk 6 beschreven zijn, kan wel voorzichtig beredeneerd worden hoe de productie en verspreiding van kinderpornografie zich de komende vier jaar zou kunnen gaan ontwikkelen.

7.1 De wijze van productie en verspreiding

Zoals we in hoofdstuk 6 zagen, zijn de afgelopen jaren technologische ontwikkelingen van invloed geweest op de productie en verspreiding van kinderpornografie. Ook de komende jaren zullen technologische ontwikkelingen zorgen voor veranderingen in de wijze waarop deze misdrijven worden begaan en opgespoord.

Bij de productie en uitwisseling van kinderpornografisch materiaal neemt afscherming een steeds belangrijker plaats in, met dank aan nieuwe digitale technieken die afscherming mogelijk maken. De verwachting is dat deze ontwikkelingen hier niet stoppen. Meer technologische innovaties zullen ervoor zorgen dat producties lastiger te herleiden zijn naar de verspreider en/of producent, omdat deze zich steeds beter zullen kunnen verbergen voor diegenen die hen willen vinden.

Een andere technologische trend waarvan verwacht wordt dat die zich verder gaat ontwikkelen, is *cloud computing*. Hierbij worden gegevens (bijvoorbeeld afbeeldingen en films) niet meer lokaal op computers, maar online opgeslagen of op een aparte server die op een andere locatie staat. De eigenaar en overige gemachtigden kunnen vanaf een andere locatie dan waar de server staat bij deze gegevens komen. Doordat gegevens niet meer lokaal worden opgeslagen, kunnen opsporingsdiensten bij inbeslagname van computers, deze gegevens niet vinden. Dit maakt het vinden van kinderpornografisch materiaal een stuk lastiger voor de politie.

Een relatief nieuw peer-to-peerprogramma dat veel wordt gebruikt –zo blijkt uit opsporingsonderzoeken– is *GigaTribe*. Verwacht wordt dat gesloten peer-to-

peernetwerken in de nabije toekomst ook nog in trek blijven bij de verspreiding van kinderpornografie, in tegenstelling tot de open peer-to-peernetwerken die minder gebruikt gaan worden.

Virtuele kinderpornografie is de laatste jaren steeds geavanceerder geworden, soms is het zelfs lastig deze van 'echt' materiaal te onderscheiden. Door verbeterde computerprogramma's is het eenvoudiger geworden om echt lijkend kinderpornografisch materiaal te maken, waardoor er meer virtuele kinderpornografie geproduceerd zal gaan worden. Het zou kunnen dat hiervoor ook een markt gaat ontstaan, waarin vraaggestuurd gewerkt wordt, eventueel tegen betaling. Niet iedereen beheerst immers de technieken om zulk professioneel en realistisch virtueel materiaal te maken. Ook is het mogelijk dat virtuele kinderpornografie de 3D-trend gaat volgen die we ook al in gewone films zien.

7.2 De opsporing

Qua werkvoorraad wordt verwacht dat steeds meer zaken vanuit het buitenland bij de Nederlandse politie terecht zullen komen. Ook vinden er in Nederland de laatste jaren veel intensieve onderzoeken plaats, die veel tijd en capaciteit kosten. Als er meer geïnvesteerd wordt in de opsporing van kinderporno-verdachten en netwerken wereldwijd, zal dit van invloed zijn op het aantal zaken dat de politie en het Openbaar Ministerie te verwerken krijgen. Dit zal terug te zien zijn in de politieregistraties. Over de totale omvang van de problematiek zeggen deze registraties niets. Hoe de omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie zich gaat ontwikkelen is niet te voorspellen, aangezien we ook niet weten wat de omvang op dit moment is. Wel wordt ervan uitgegaan dat productie en verspreiding van kinderpornografie niet beduidend minder voor gaat komen, want de seksuele motivatie die er aan ten grondslag ligt zal niet zomaar verdwijnen. Wel is het mogelijk dat de productie en verspreiding minder zichtbaar wordt voor de politie, als technologische ontwikkelingen voor nog betere afschermingsmethoden gaan zorgen.

Een andere verwachting die van invloed is op de opsporingsmogelijkheden van kinderpornografie, heeft te maken met IP-adressen. Steeds meer apparaten hebben een eigen IP-adres, want met steeds meer apparaten kan de consument het internet op. Nu wordt op basis van een aangetroffen IP-adres een verdenking opgebouwd tegen de persoon die een computer of ander apparaat met dat adres in bezit heeft. Het huidige soort IP-adressen raakt echter de komende jaren op. Het systeem dat op dit moment wordt gebruikt voor de toewijzing van IP-adressen (IPv4), is niet toereikend voor de grote toename wereldwijd in het

aantal apparaten dat een IP-adres nodig heeft. Dit heeft als gevolg dat, als het huidige systeem niet snel vervangen wordt, IP-adressen dubbel uitgegeven gaan worden, waardoor er niet direct meer een persoon of adres aan een IP-adres te koppelen is. Dit heeft gevolgen voor opsporingsonderzoeken. Een oplossing voor dit probleem is de invoering van een nieuw systeem IPv6, maar dit systeem is nog niet overal doorgevoerd.

7.3 Maatschappelijke ontwikkelingen

De samenleving vraagt steeds meer van de overheid op het gebied van de bestrijding van kinderpornografie. Deze maatschappelijke ontwikkelingen zijn van invloed op de huisvesting van veroordeelde kindermisbruikers. Zij zijn na het uitzitten van hun straf niet meer welkom in hun woonplaats en er moet nieuw onderdak worden geregeld. In Nederland wordt tegenwoordig de burgemeester van de woonplaats van een veroordeelde pedoseksueel op de hoogte gebracht als deze terugkomt in de maatschappij. In andere landen is het ook voor burgers al mogelijk om veroordeelde pedoseksuelen in hun buurt op een kaart te zien. Nu is deze maatregel in Nederland nog niet populair, maar we lijken toch steeds meer die kant op te bewegen.

Ook andere maatschappelijke en bestuurlijke maatregelen lijken invloed te krijgen de komende jaren. De commissie-Gunning (2011) heeft naar aanleiding van de Amsterdamse zedenzaak meerdere aanbevelingen gedaan die burgers en kinderopvanginstellingen kunnen treffen. Verklaringen Omtrent het Gedrag (VOG) voor mensen die vanuit hun beroep of op vrijwillige basis met kinderen werken, worden in de toekomst steeds meer vereist. Daarnaast wordt onder andere gesproken over de invoer van cameratoezicht en een beroepsregister voor medewerkers van kinderopvanginstellingen. Het opvolgen van deze aanbevelingen betekent een andere en wellicht duurdere werkwijze. Dit zal niet alleen de medewerkers, maar ook de ouders van kinderen die gebruikmaken van opvang, treffen.

De verschillende genoemde ontwikkelingen in de kinderopvang en het feit dat burgers alerter zijn, zorgen ervoor dat een gedeelte van de producenten hun materiaal op een andere manier zullen gaan vervaardigen. De producenten die hun slachtoffers tijdens de uitvoering van hun beroep vonden, zullen hun slachtoffers op andere locaties gaan zoeken. Dit kan virtuele kinderpornografie opleveren, maar het kan ook betekenen dat ze ervoor naar het buitenland gaan reizen of het in hun nabije (huiselijke) omgeving gaan zoeken, waar nog wel privacy is.

8

Aanpak

8.1 Barrièremodel

Het ontwikkelen van een barrièremodel voor kinderpornografie roept een aantal vragen op. Is het wel mogelijk om voor een kinderpornomisdrijf barrières op te werpen, daar de motivatie achter dit misdrijf seksueel van aard is? En aangezien een groot deel van de kinderpornomisdrijven zich gedeeltelijk of helemaal in de onlinewereld afspeelt, zijn we dan wel in staat barrières op te werpen die effectief genoeg zijn? Op het internet zijn de mogelijkheden ongekend, er worden steeds nieuwe, goed afgeschermd manieren bedacht om informatie te verspreiden. Bij verschillende experts bestaat twijfel over de effectiviteit van een barrièremodel, maar toch zijn er uit zo'n model aanknopingspunten te halen die bij kunnen dragen aan een effectievere preventie en bestrijding van de productie en verspreiding van kinderpornografie.

In 2009 is door de toenmalige minister van Justitie Hirsch Ballin de Taskforce Kinderporno en kinderseksstoerisme opgericht. Deze taskforce kreeg onder andere de taak een barrièremodel te ontwerpen als ondersteuning voor de programmatische aanpak van kinderpornografie. Het Programma Verbeteren Aanpak Kinderpornografie (PVAKP) heeft in 2011 een barrièremodel ontworpen in samenwerking met experts van binnen en buiten de politie. Het barrièremodel is ontworpen om het kinderpornoproces in kaart te brengen om daarmee effectief ingrijpen door de verschillende ketenpartners in dat proces mogelijk te maken. Het model heeft zich gericht op bezit, verspreiding en vervaardiging van kinderpornografie en op het ontdekken van de seksuele voorkeur van de dader. Het model is eigenlijk een grove weergave van het logistieke proces, waarbij interventiemogelijkheden zijn gekoppeld aan de activiteiten uit dit proces.

Omdat dit deelrapport voor het Nationaal dreigingsbeeld 2012 zich richt op de productie en verspreiding van kinderpornografie, is alleen dat gedeelte van het barrièremodel hier opgenomen. Het bezit van en het toegang verschaffen tot kinderpornografie vallen buiten het domein van deze rapportage en het ontdekken van de seksuele voorkeur van een dader omvat geen strafbare feiten.

In de uitwerking van het barrièremodel (figuur 7) is te zien dat er een onderverdeling is gemaakt in strafbare en niet-strafbare handelingen bij de productie en verspreiding van kinderpornografie. Bij strafbare handelingen bestaat de

mogelijkheid barrières op te werpen. Bij niet-strafbare handelingen (aanschaf computer, gebruik encryptie, regelen internettoegang, contact hebben met minderjarigen) ligt dit lastiger, zoals we zullen zien in paragraaf 8.2. Ook zijn in de tabel de verschillende soorten interventies weergegeven die van toepassing zouden kunnen zijn op het voorkomen van en het zicht krijgen op de legale en illegale handelingen.

De soorten interventies die bij de handelingen horen, worden in de rapportage van het barrièremodel kinderporno nader gespecificeerd en ook wordt er aangegeven met welke partners deze stappen kunnen worden ondernomen (PVAKP, 2011b).

Figuur 7

Barrièremodel PVAKP			
Verspreiden van strafbaar materiaal		(misbruik om te) Vervaardigen	
Legale activiteiten		Legale activiteiten	
<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaf pc en hardware (voor gegevensopslag) • Verschaffen internettoegang • Inzicht in en aanschaf van encryptie (mogelijkheden) • Aanschaf creditcard • Verschaffen IP-adres 		<ul style="list-style-type: none"> • Kiezen werkkring • Kiezen omgeving voor (vrijwilligers)activiteiten • Contact leggen met minderjarigen 	
Interventies	Partners	Interventies	Partners
<ul style="list-style-type: none"> • Informatie verstreking / kennisvergaring • Melding 	<ul style="list-style-type: none"> • Providers / social network sites • Detailhandel / leveranciers • ISPs • Elektronicahandel • Creditcardmaatschappijen • Webwinkels 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording • Protocollen 	<ul style="list-style-type: none"> • Communicatie- en expertisebureaus (vb Mijn Kind Online) • Overkoepelende organisaties i.r.t. werk met kinderen • Ministerie van Veiligheid en Justitie • Brancheverenigingen
Strafbare activiteiten		Strafbare activiteiten	
<ul style="list-style-type: none"> • Aanbieden / publiceren / delen / ruilen van kinderporno (fysiek en digitaal) 		<ul style="list-style-type: none"> • Grooming (fysiek en digitaal) • Feitelijk misbruik en vastlegging ervan • Vervaardigen virtuele kinderporno • Ontwikkelen (niet-strafbaar materiaal tot) strafbaar materiaal 	
Interventies	Partners	Interventies	Partners
<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording • Melding • Protocollen • Monitoren • Opsporing • Blokkeren / beperken 	<ul style="list-style-type: none"> • Providers en social network sites • Politie (incl. internationale Partners) • OM • Computer- en foto-ontwikkelbedrijven • Ministerie van Veiligheid en Justitie • Rechterlijke macht • Creditcardmaatschappijen • Leaseweb / Fox-IT (ICT / innovatieve bedrijven) • Wetenschap / NFI • ISPs en Meldpunt kinderporno 	<ul style="list-style-type: none"> • Melding • Protocollen • Opsporing 	<ul style="list-style-type: none"> • Meldpunten • Politie (incl. internationale partners) • Hulpverlening • Overkoepelende organisaties i.r.t. werk met kinderen • Ministerie V&J, VWS • OM • Rechterlijke macht • Computerbedrijven • Computer- en foto-ontwikkelbedrijven • Huisartsen, schoolartsen, eerste hulp

8.2 Interventiemogelijkheden

Niet voor alle in het barrièremodel genoemde activiteiten zijn zinvolle interventies te verzinnen. De logistieke voorwaarden voor het verspreiden van kinderpornografie zijn voornamelijk terug te vinden in de aanschaf en het gebruik van apparatuur en internet. Een gedeelte van deze handelingen, zoals de aanschaf van opnameapparatuur of het verschaffen van internettoegang, zijn echter in de huidige maatschappij zo gewoon geworden dat interventies op dit gebied niet doeltreffend zijn. Het is niet zinvol om elk apparaat waarmee foto-opnamen kunnen worden gemaakt, te registreren, daarvoor zijn er simpelweg teveel. Ook heeft nagenoeg elk huishouden in Nederland tegenwoordig een internetaansluiting en kan er ook met andere apparaten die geen vaste maar een mobiele aansluiting hebben, op het internet gesurft worden. De aanschaf van apparatuur en internettoegang zijn, net als computerbeveiliging en het gebruik van encryptiemethoden, legaal en er kunnen geen barrières opgeworpen worden zonder diegenen te benadelen die zich niet met strafbare zaken bezighouden.

Er zijn echter ook interventiemogelijkheden die wel aanknopingspunten bieden voor een effectievere aanpak of preventie van de handelingen die kunnen leiden tot de productie en verspreiding van kinderpornografie. Ze worden in deze paragraaf toegelicht en aangevuld met interventiemogelijkheden die afkomstig zijn van andere bronnen.

8.2.1 Preventie en hulpaanbod

In binnen- en buitenland zijn diverse initiatieven gestart die moeten voorkomen dat (potentiële) daders kinderen misbruiken en daar afbeeldingen van zouden kunnen maken. Bij preventie speelt alertheid een grote rol. Het is belangrijk dat mensen alerter worden op mogelijk seksueel misbruik in hun omgeving. Bewustwordingscampagnes kunnen de alertheid vergroten.

In het Verenigd Koninkrijk is een campagne gestart die niet alleen voorlichting biedt over (het tegengaan) van seksueel misbruik, maar die ook een hulplijn heeft die (potentiële) misbruikers kunnen benaderen om anoniem hun verhaal kwijt te kunnen. De mensen achter de hulplijn proberen de beller advies te geven en te weerhouden van het misbruiken van kinderen.⁵ De stichting *Stop it Now!* geeft aan dat er sinds de start in 2002 elk jaar meer hulpzoekenden zijn.

---

⁵ <http://www.stopitnow.org.uk/>

In het seizoen 2010-2011 zijn er ruim 4500 telefoontjes binnen gekomen bij de hulplijn. Het grootste gedeelte hulpzoekenden, zowel misbruikers als potentiële misbruikers, blijkt niet in beeld te zijn bij de autoriteiten.⁶ Het Meldpunt Kinderporno op internet en de forensische kliniek De Waag willen in 2012 ditzelfde initiatief in Nederland opstarten.

Naast het voorkomen van misbruik, zijn er ook andere mogelijkheden om potentiële slachtoffers te beschermen. Een van de manieren om dit te doen is met een online meldknop. Minderjarigen die seksueel worden benaderd op internet, kunnen deze knop gebruiken om hier melding van te maken (Van Leeuwen, 2011). Zij worden dan doorgestuurd naar een instantie die hen kan helpen. Nu blijken jongeren vaak niet te weten waar ze terecht kunnen. Als het gaat om preventie is het ook belangrijk dat mensen alerter worden op mogelijk seksueel misbruik in hun omgeving. De alertheid kan worden vergroot door bijvoorbeeld bewustwordingscampagnes.

8.2.2 Politie en opsporing

Ook voor de opsporingsinstanties zijn er mogelijkheden om te interveniëren in het proces van de productie en verspreiding van kinderpornografie. Tevens zijn er mogelijkheden om de opsporing te verbeteren waardoor mogelijk misdrijven in de toekomst voorkomen kunnen worden.

In de politieregio Hollands Midden is het al gebruikelijk bij zedenmisdrijven altijd gegevensdragers in beslag te nemen en uit te lezen. Men hoopt met de inbeslagname misbruik van kinderen en productie en verspreiding van kinderpornografie op te sporen, ook al is daar geen directe aanleiding voor. Deze werkmethode biedt kansen om het aantal opgespoorde verdachten van kinderpornografie te verhogen en mogelijk misbruik te voorkomen.

Uit gesprekken met experts blijkt dat er een gebrek is aan het runnen van informanten in de kinderpornowereld, waardoor de politie maar weinig informatie tot haar beschikking heeft over criminele netwerken die zich bezighouden met kinderporno. De inzet van de CIE (Criminele Inlichtingeneenheid) zou deze kennis kunnen vergroten en bij kunnen dragen aan een snellere en betere opsporing. Op dit moment wordt onderzocht of dit mogelijk is en zo ja, welke rollen de CIE zou kunnen vervullen in kinderporno-onderzoeken.

---

⁶ [http://www.stopitnow.org.uk/files/Stop!%20Press%20Issue%2017\(1\).pdf](http://www.stopitnow.org.uk/files/Stop!%20Press%20Issue%2017(1).pdf)

Andere methoden die van belang kunnen zijn bij de opsporing van kinderpornonetwerken, zijn netwerkanalyses en fenomeenonderzoeken. Nog steeds is er vanuit de wetenschap en vanuit de politie maar weinig onderzoek gedaan naar de productie en verspreiding van kinderpornografie binnen netwerken. Uit enkele opsporingsonderzoeken is gebleken dat er binnen netwerken soms een bepaalde rolverdeling en hiërarchie aanwezig is. Wanneer in een opsporingsonderzoek gegevensdragers in beslag worden genomen waarop sporen van communicatie worden gevonden, kan het nuttig zijn de communicatie te analyseren. Met wie heeft de verdachte contact gehad en met wie heeft hij materiaal uitgewisseld? Tot op heden heeft de politieprioriteit voornamelijk gelegen op het veroordeeld krijgen van een dader en het identificeren van een slachtoffer. Door capaciteitsgebrek is er altijd maar weinig aandacht besteed aan de analyse van netwerken. Een dergelijke analyse kan veel bruikbare informatie opleveren voor de opsporing en de algemene kennis over de werkwijzen van kinderpornoproducenten en verspreiders vergroten.

De internationale uitwisseling van informatie tussen opsporingsinstanties blijkt ook voor verbetering vatbaar. Het verkrijgen van informatie met behulp van rechtshulpverzoeken kost veel tijd, waardoor een opsporingsonderzoek onnodig lang kan duren. Niet alleen Nederlandse verzoeken aan het buitenland nemen veel tijd in beslag, ook buitenlandse verzoeken aan Nederland duren onnodig lang. Naast dat rechtshulpverzoeken veel tijd in beslag nemen, is er ook een hiaat in de overige informatie-uitwisseling. Het opsporingsonderzoek naar Robert M. leerde ons dat veroordelingen voor kinderpornomisdrijven in andere (Europese) landen niet bekend zijn in ons land, waardoor de verdachte zelfs een Verklaring Omtrent het Gedrag kon krijgen waarmee hij in de kinderopvang kon gaan werken. Een nog recentere voorbeeld is een in Nederland veroordeelde pedoseksueel die in Cambodja een weeshuis heeft opgericht en de daar opgevangen kinderen vervolgens heeft misbruikt (AD, 2011). Deze zaken laten zien dat internationale informatie-uitwisseling van groot belang is. Het is dan ook wenselijk dat er een internationale databank van zedendelinquenten komt. Maar aangezien zo'n databank zelfs nationaal nog niet volledig in gebruik is, lijkt dit op korte termijn geen haalbaar doel.

Niet alleen op internationaal niveau is de informatie niet altijd beschikbaar, ook nationaal is dat het geval. Uit politiegegevens blijkt maar weinig informatie te halen over de aard en omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie. De registratie in de politiestructuren moet verbeterd worden, ook op het onderwerp kinderporno. Verbeteren is nodig om zinnige uitspraken over het fenomeen te kunnen doen en om goede prioriteiten te kunnen vaststellen.

Nu steeds meer kinderpornoproducenten en verspreiders zich op internet gaan begeven en steeds meer gebruik gaan maken van afgeschermd omgevings op internet, is het zaak dat ook de politie de mogelijkheden van de gebruikte systemen verkent en gebruikt in de opsporing. In een rapport van het Wetenschappelijk Bureau van het Openbaar Ministerie worden mogelijkheden tot undercover opsporing van kinderpornonetwerken verkend (WBOM, 2011). De uiteindelijke conclusie van het rapport houdt in dat internetinfiltratie voor de opsporing interessante en haalbare mogelijkheden biedt. Vooral het overnemen van een internetidentiteit van een aangehouden verdachte biedt kansen. Nu zijn er ethische bezwaren tegen infiltratie in kinderpornonetwerken, die gebaseerd zijn op het feit dat een opsporingsambtenaar kinderpornografisch materiaal moet aanleveren om binnen te dringen in een netwerk. Het overnemen van de identiteit van een verdachte lost dit probleem op. Diegene maakt immers al deel uit van een netwerk en aanlevering van materiaal is dan niet altijd meer vereist.

8.2.3 Bestuurlijke aanpak

In 2011 zijn er meerdere rapportages verschenen waarin bestuurlijke en politieke aanbevelingen zijn gedaan. Zo pleit de Nationaal Rapporteur voor een integrale aanpak van seksueel misbruik van kinderen, waarin de aanpak van kinderpornografie is opgenomen (BNRM, 2011). De commissie-Gunning (2011) beperkt zich tot aanbevelingen die van toepassing zijn op de kinderopvang in Nederland en die de gelegenheden tot seksueel misbruik van kinderen in de opvang moeten verkleinen. Een van die aanbevelingen is de tweejaarlijkse Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). Werkgevers vragen tegenwoordig steeds vaker om een dergelijke verklaring. Bij sommige beroepsgroepen, waaronder functies waarin met kinderen wordt gewerkt, zijn werkgevers verplicht een VOG te krijgen van hun werknemers.

In artikel 35 van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens staat beschreven in welke gevallen de minister een Verklaring Omtrent het Gedrag kan weigeren: *“Onze Minister weigert de afgifte van een verklaring omtrent het gedrag, indien in de justitiële documentatie met betrekking tot de aanvrager een strafbaar feit is vermeld, dat, indien herhaald, gelet op het risico voor de samenleving en de overige omstandigheden van het geval, aan een behoorlijke uitoefening van de taak of de bezigheden waarvoor de verklaring omtrent het gedrag wordt gevraagd, in de weg zal staan.”*

Het doel van een VOG is onder andere om kinderen te beschermen tegen misbruik door verzorgers. Voor vrijwillige functies is het bezit van een VOG nog niet verplicht. Veroordeelde kinderpornoproducenten en verspreiders kunnen nu

soms nog op vrijwillige basis met kinderen werken, bijvoorbeeld op jeugdkampen of bij sportverenigingen. Steeds meer van dat soort instanties vragen al wel om een VOG, maar niet allemaal, omdat het veel extra werk met zich meebrengt en er vaak toch al een tekort is aan vrijwilligers. De Verklaring Omtrent het Gedrag is vanaf begin 2012 gratis, om de drempel tot het verkrijgen van een verklaring te verlagen. De verklaring is overigens geen garantie op onbesproken gedrag. Het toont alleen aan dat diegene die in het bezit is van een VOG nooit geregistreerd is voor een strafbaar feit in Nederland. Te veel waarde moet er dus niet gehecht worden aan het document.

Een andere aanbeveling die de commissie-Gunning doet, is om te allen tijde minimaal twee medewerkers op een kinderopvanggroep te plaatsen. Nu is het toegestaan een aantal uren per dag een medewerker alleen te laten met een groep kinderen. Ook spreekt de commissie over het selectief inzetten van cameratoezicht en het opstellen van een beroepsregister, een soort zwarte lijst voor medewerkers van kinderopvanginstellingen. Deze laatste twee aanbevelingen liggen gevoelig, omdat er een inbreuk van de privacy plaatsvindt. Wel zijn al deze aanbevelingen mogelijk een manier om de gelegenheden tot het seksueel misbruiken van kinderen te beperken, in ieder geval binnen de kinderopvang.

8.2.4 Publiek-private samenwerking

Publiek-private samenwerking biedt vooral mogelijkheden voor de aanpak van verspreiding van kinderpornografie via internet. Voorbeelden van publiek-private samenwerking zijn die met creditcardmaatschappijen en Internet Service Providers over het signaleren van handelingen die op kinderporno duiden. Aangezien een groot deel van de kinderpornografische afbeeldingen via internet wordt verspreid, is de samenwerking met internetgerelateerde bedrijven belangrijk. Zij kunnen signalen met betrekking tot kinderpornografie doorgeven aan overheidsinstanties of zij kunnen zelf actie ondernemen door websites, betalingsverkeer en communicatie te blokkeren of te verwijderen. Het blokkeren van websites waarop kinderpornografie wordt geplaatst, is echter niet erg zinnig gebleken. Kinderpornografie wordt steeds meer op afgeschermdes omgevingen verspreid en steeds minder via websites zelf, zo geeft de Werkgroep blokkeren kinderporno aan in een brief aan de minister van Veiligheid en Justitie (ECP-EPN, 2010).

Toch zijn er mogelijkheden voor samenwerking met de bedrijven achter socialenewerksites en andere platforms waar volwassenen met kinderen in contact kunnen komen en waar kinderpornografisch materiaal wordt uitgewisseld. Zo kunnen die bedrijven de politie helpen door signalen van

misbruik van kinderen door te geven. Een bedrijf dat dit al doet, is Habbo. Habbo is een online gemeenschap waar kinderen virtueel kunnen samenkomen. Gesprekken die in de online community gevoerd worden, gaan door een taalfilter voordat zij de kinderen bereiken. Ook biedt de organisatie achter Habbo hulp aan de leden die melding maken van ongewenst gedrag en kan zij leden die ongewenst gedrag vertonen eventueel blokkeren (BNRM, 2011). Bedrijven achter andere sociale netwerken waar veel kinderen actief zijn, zouden dit voorbeeld kunnen volgen of in ieder geval de signalen die zij binnenkrijgen, doorgeven aan de politie.

9

Conclusie

De onderzoeksvragen waarop in deze rapportage geprobeerd is een antwoord te vinden, hadden voornamelijk betrekking op de ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden op het gebied van de productie en verspreiding van kinderpornografie. We hebben geprobeerd verwachtingen te formuleren over toekomstige ontwikkelingen. Tot slot is geprobeerd aan de hand van een barrièremodel mogelijke interventies te beschrijven die bij kunnen dragen aan de aanpak van het fenomeen kinderpornografie.

De ontwikkelingen in de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn vooral verwant aan het toenemende gebruik van internet en andere technologische ontwikkelingen. Technologische innovaties hebben ervoor gezorgd dat de productie van kinderpornografisch materiaal eenvoudiger is geworden. Een relatief nieuwe verschijningsvorm is de virtuele kinderpornografie, die steeds realistischer en gewelddadiger wordt. De verspreiding, of uitwisseling, van kinderpornografie verandert ook van aard. Er worden nieuwe platforms gecreëerd waarop uitwisseling kan plaatsvinden, zoals de gesloten peer-to-peernetwerken. Afbeeldingen hoeven niet meer lokaal opgeslagen te worden, maar kunnen op virtuele harde schijven worden geplaatst. Toch worden ook de 'ouderwetse' communicatievormen zoals IRC en ICQ nog steeds veel gebruikt voor de communicatie onderling.

Mensen die zich bezighouden met de productie en verspreiding van kinderpornografie gaan hun computer en hun communicatie steeds beter beveiligen en afschermen. In het verleden was een goede beveiliging nog voorbehouden aan computerexperts, maar tegenwoordig zijn geavanceerde (en onmogelijk te kraken) encryptieprogramma's gratis te downloaden en vrij eenvoudig te installeren. Ook het anoniem internetten (met behulp van TOR) wordt steeds meer gezien als afschermingsmethode. In principe is het anoniem kunnen internetten geen slechte zaak. Zeker niet voor bijvoorbeeld journalisten die werkzaam zijn in landen met een beperkte journalistieke vrijheid. Het verbieden van het gebruik van TOR is, vanwege de goede doelen waarvoor het wordt gebruikt, eigenlijk geen goede optie. Maar omdat TOR ook wordt gebruikt voor het anoniem uitwisselen van kinderpornografie, is meer kennis bij de politie over het gebruik van zulke systemen wel van belang.

De omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie laat zich lastig vaststellen. Misschien nog meer dan bij andere vormen van criminaliteit,

proberen de producenten en verspreiders zich te verbergen. De gegevens die wel beschikbaar zijn in (politie)bronnen, zijn door registratieproblemen niet betrouwbaar voor het bepalen of het geven van een indicatie van de omvang van de productie en verspreiding van kinderpornografie. Voor zover politiebronnen wel informatie bevatten, geeft deze informatie slechts het topje van de ijsberg weer. De verwachting is dat de productie en verspreiding niet minder omvangrijk worden, maar of ze toe zullen nemen dan wel gelijk blijven, is onbekend.

Voorheen was er maar weinig informatie beschikbaar over de werkwijzen van online kinderpornonetwerken. Uit een aantal grote onderzoeken is recent wel meer kennis opgedaan over de werkwijzen van de verdachten en de netwerken waar zij aan deelnamen. Zo is binnen netwerken soms een bepaalde structuur te bekennen in de opbouw van die netwerken. Leden kunnen een bepaalde status verkrijgen door nieuw materiaal aan te leveren. Hoe meer materiaal, hoe hoger de status. Ook zijn er regels over het soort aan te leveren materiaal en over de beveiligingsmethoden die de leden moeten gebruiken. Voldoet een lid niet aan de regels, dan kan hij verbannen worden. Ook worden misbruiktechnieken en afschermingstechnieken onderling uitgewisseld om ontdekking te voorkomen. Het is bekend dat er ontmoetingen zijn geweest *in real life* tussen verdachten die elkaar op internet hadden ontmoet. Er is zelfs sprake geweest van gezamenlijk seksueel misbruik van kinderen. De informatie die is opgedaan in de recente opsporingsonderzoeken duidt op meer gestructureerde en georganiseerde netwerken dan voorheen werd aangenomen. Ondanks het feit dat er bij kinderpornografie geen sprake lijkt te zijn van een traditionele vorm van georganiseerde criminaliteit door het gebrek aan materieel of financieel gewin, zijn de genoemde elementen (afscherming, hiërarchie, status en structurele samenwerking) wel kenmerken die duiden op een georganiseerde vorm van criminaliteit.

De gevolgen van de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn het duidelijkst en het meest ernstig voor de directe slachtoffers en hun omgeving. Er moeten tenslotte kinderen misbruikt worden om kinderpornografische afbeeldingen en films te kunnen maken. De bestuurlijke maatregelen die genomen (gaan) worden door de toegenomen maatschappelijke en politieke aandacht, hebben ook hun gevolgen. Cameratoezicht en het aanleggen van een beroepsregister kan de privacy van personen schenden. En ingrijpende veiligheidsmaatregelen kosten de burger geld.

De criminaliteitsrelevante factoren die van invloed kunnen zijn op de ontwikkelingen in de productie en verspreiding van kinderpornografie, zijn

voornamelijk van technologische aard. Het gaat dan om de toename van internetgebruik en ander digitale technieken die de productie en verspreiding van kinderpornografie eenvoudiger kunnen maken en kunnen zorgen voor een betere afscherming. Daartegenover staat dat hoe meer er geïnvesteerd wordt in de aanpak van kinderpornografie, hoe meer we als opsporingsdienst te weten komen over het gebruik van die technieken door criminelen en hoe beter we er op in kunnen spelen. Naast technologische ontwikkelingen zijn er de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen die ervoor kunnen zorgen dat de gelegenheden tot het plegen van de criminele deelactiviteiten van kinderpornografie verkleind worden. We moeten alleen niet vergeten dat een groot deel van het seksueel misbruik van kinderen in de huiselijke kring plaatsvindt en dat maatregelen in het publieke domein hier geen effect op hebben.

De ontwikkelingen op het gebied van de productie en verspreiding van kinderpornografie zijn lastig te voorspellen. Op basis van de huidige stand van zaken en de factoren die van invloed zijn op de criminaliteit, kan echter wel beredeneerd worden dat de manieren waarop kinderpornografie geproduceerd en verspreid worden, zullen veranderen naargelang de techniek verandert. Verwacht wordt dat een deel van de huidige werkwijzen nog zal blijven, omdat deze al jaren lang dienst doen en de aanpak nog niet toereikend is. Ook wordt verwacht dat de mate van afscherming alleen maar zal toenemen, mede doordat de maatschappij steeds sterker negatief reageert op kinderpornogereleerde misdrijven en verdachten daarvan en doordat de politie steeds meer zicht krijgt op de huidige afschermingsmogelijkheden.

Sinds internet een grote rol speelt, is de productie en verspreiding van kinderpornografie steeds meer internationaal geworden. Nederland speelt zeker een rol in die internationale wereld, zo blijkt uit de grote internationale opsporingsonderzoeken van de afgelopen jaren. Er is vrijwel altijd sprake van een Nederlandse verdachte. Gegevens van de Dienst IPOL over zaken die Nederland binnenkomen vanuit het buitenland laten dit ook zien. Internationale samenwerking tussen opsporingsinstanties wordt steeds belangrijker.

10

Aanbevelingen

De aanpak van kinderpornografie is een hot item geworden door de toegenomen aandacht van de politiek en de media. Verschillende interventiemogelijkheden zijn bedacht in binnen- en buitenland en worden her en der al ingevoerd. Het gaat dan over maatregelen die misbruik moeten voorkomen.

De opsporing van kinderpornomisdrijven in Nederland is, net als de registratie van die misdrijven, niet optimaal. Tot op heden heeft de politieprioriteit gelegen bij het identificeren van het slachtoffer en de producent. Productie, verspreiding en bezit zijn echter activiteiten die alle met elkaar samenhangen. De een bestaat niet zonder de ander. Ook het misbruiken van een slachtoffer is onderdeel van dezelfde keten. De opsporing zou zich dan ook op de hele keten moeten richten en niet alleen op een enkel onderdeel. Zodra er in een opsporingsonderzoek verder wordt gekeken dan naar het onderdeel waar de prioriteit ligt, wordt de gehele keten beter zichtbaar en levert dit waardevolle informatie op over de personen in die keten. De opsporing kan dan effectiever worden.

Er is vooralsnog te weinig geïnvesteerd in het analyseren van kinderpornonetwerken die de verspreiding van de afbeeldingen mogelijk maken. Analyse en onderzoek van kinderpornonetwerken zouden een aanvulling kunnen zijn op de huidige opsporingsmethoden. Ook kunnen we meer te weten komen over de productie van kinderpornografie door bij elke zedenzaak gegevensdragers in beslag te nemen, zoals in één politieregio al gebeurt. Als dit de landelijke standaard zou zijn, zou mogelijk meer misbruik ontdekt en voorkomen kunnen worden. De CIE zou ingezet moeten worden om meer zicht te krijgen op de werkwijzen van kinderpornonetwerken. Hoe meer we over de netwerken te weten komen, hoe meer we leren over de verdachten binnen die netwerken. Mogelijk kunnen we die netwerken en verdachten dan in een vroeg stadium opsporen.

Internationale informatie-uitwisseling tussen opsporingsinstanties verdient meer aandacht. Nu zijn we in Nederland niet op de hoogte van veroordelingen voor kinderpornomisdrijven in het buitenland. Rechtshulpverzoeken kosten veel tijd, wat sterk van invloed is op de opsporing omdat het grootste gedeelte van de zaken een internationaal karakter heeft. De aanpak van de productie en verspreiding van kinderpornografie verdient dus ook een verbetering van de internationale samenwerking.

De aanpak van kinderpornografie is niet alleen een zaak voor de politie, maar ook voor andere instanties. Kinderopvanginstanties en gemeenten kunnen maatregelen nemen, net als andere overheidsinstellingen. Aangezien seksueel misbruik ten grondslag ligt aan kinderpornografie, moeten ook instanties die gericht zijn op het welzijn van kinderen, beter letten op signalen van seksueel misbruik en de daarmee mogelijk samenhangende productie van kinderpornografie.

Al met al is er nog veel werk te verzetten om de productie en verspreiding van kinderpornografie goed in beeld te krijgen, niet alleen voor de politie, maar ook voor de ketenpartners en de wetenschap. We weten nog veel niet over de werkwijzen en de omvang van kinderpornonetwerken. Wel gaat het de goede kant op doordat politie en overheid steeds meer investeren in de opsporing en aanpak. Zo is er in 2012 bij de politie een Landelijke Eenheid Kinderpornografie opgericht. Om een betere aanpak en opsporing te kunnen realiseren, zal er echter meer kennis opgedaan moeten worden over het wie, wat en hoe van kinderpornografie.

Literatuur

AD (2011). Pedo-zeilleraar weer opgepakt. *Algemeen Dagblad*, 16 december 2011. <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Binnenland/article/detail/3079333/2011/12/16/Pedo-zeilleraar-weer-opgepakt.dhtml> Geraadpleegd op 17 januari 2012.

Althuisius, J. (2011). Kogels, kinderporno of knokploeg te koop. *De Pers*, 11 september 2011.

BNRM (2011). *Kinderpornografie. Eerste rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag: Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel.

Bourke, M.L., & A.E. Hernandez (2009). The "Butner Study" redux: A report of the incidence of hands-on child victimization by child pornography offenders. *Journal of Family Violence*. 24, 183-191.

Canadian Centre for Child Protection (2009). *Child sexual abuse images. An analysis of websites by CyberTip!CA*. Winnipeg: Canadian Centre for Child Protection.

Carr, J. (2003). *Child abuse, child pornography and the internet*. Londen: NCH/Action for children.

Commissie Gunning (2011). *Rapport onafhankelijke Commissie Onderzoek Zedenzaak Amsterdam*. Amsterdam, april 2011. http://www.amsterdam.nl/publish/pages/361305/rapport_commissie_gunning_15-4_10_00.pdf Geraadpleegd 18 januari 2012.

Department of Justice (2011a). *Attorney general and DHS secretary announce largest U.S. prosecution of international criminal network organized to sexually exploit children. Members of Online Child Pornography Community Arrested on Five Continents*. <http://www.justice.gov/opa/pr/2011/August/11-ag-1001.html> Geraadpleegd op 2 december 2011.

Department of Justice (2011b). *Hawkeye indictment*. <http://www.justice.gov/opa/documents/indictment-hawkeye.pdf> Geraadpleegd op 2 december 2011.

Dienst IPOL (2008). *Nationaal dreigingsbeeld 2008. Georganiseerde criminaliteit*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, dienst IPOL.

Dongen, M. van (2011). Europol ontwaart groot pedofiellenetwerk. *De Volkskrant*, 17 maart 2011. <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/1861202/2011/03/17/Europol-ontwaart-groot-pedofiellenetwerk.dhtml> Geraadpleegd op 16 januari 2012.

ECP-EPN (2010). *Voortgang blokkeren kinderporno*. Kenmerk brief: 10148. Platform voor de Informatiesamenleving. http://www.ecp-epn.nl/sites/default/files/brief_aan_minister_vj_inzake_blokkeren_kp.pdf Geraadpleegd 17 januari 2012.

Europol (2011). More than 200 children identified and rescued in worldwide police operation. *Europol*, 16 maart 2011. <https://www.europol.europa.eu/content/press/more-200-children-identified-and-rescued-worldwide-police-operation-465> Geraadpleegd op 16 januari 2012.

Faber, W., S. Mostert, J. Faber & N. Vrolijk (2010). *Fishing, Kinderporno en Advance-Fee internet Fraud. Hypothesen van cybercrime en haar daders*. Programma Nationale Infrastructuur Cybercrime (NICC), Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).

Finkelhor, D., Mitchell, K. & J. Wolak (2000). *Online victimization. A report on the nation's youth (YISS-1)*. Alexandria, VA: National Center for Missing and Exploited Children. <http://www.unh.edu/ccrc/pdf/jvq/CV38.pdf> Geraadpleegd op 28 december 2011.

Graaf de, H. & I. Vanwesenbeeck (2006). *'Seks is een game'. Gewenste en ongewenste seksuele ervaringen van jongeren op internet*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Hulst, van der R.C. & R.J.M. Neve (2008). *High-tech crime, soorten criminaliteit en hun daders, een literatuurinventarisatie*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.

Lamet, W. & K. Wittebrood (2009). *Nooit meer dezelfde. Gevolgen van misdrijven voor slachtoffers*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Landelijk parket (2011). *Kinderporno op anonieme, diep verborgen websites*. 31 augustus 2011. <http://www.om.nl/onderwerpen/verkeer/@156657/kinderporno-anonieme/> Geraadpleegd op 16 januari 2012.

Leeuwen, M. van (2010). Op jacht naar kinderporno. Alleenreizende oudere mannen afkomstig uit Thailand, opgepast. De handbagage moet open. *De Pers*, 18 januari 2011. <http://www.depers.nl/binnenland/400587/Op-jacht-naar-kinderporno.html> Geraadpleegd 16 januari 2012.

Leeuwen, M. van (2011). Meldknop digitaal misbruik. *De Pers*, 9 maart 2011. <http://www.depers.nl/binnenland/550575/Meldknop-digitaal-misbruik.html> Geraadpleegd 16 januari 2012.

Leukfeldt, E.R., Domenie, M.M.L. & W. Ph. Stol (2010). *Verkenning Cybercrime in Nederland 2009*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.

Leuw, E., Bijl, R.V. & A. Daalder (2004). *Pedoseksuele delinquentie*. Den Haag: WODC.

McLaughlin, J.F. (2000). *Cyber child sex offender typology*. Internetpublicatie, 2000.

Meldpunt Kinderporno op internet (2011). *Jaarverslag 2010*. <http://www.meldpunt-kinderporno.nl/files/Biblio/EC/Jaarverslag%20MKP%202010%20DEF.pdf> Geraadpleegd op 17 januari 2012.

Moran, M. (2010). *Online child abuse material offenders. Are we assigning law enforcement expertise appropriately?* Dublin: University College Dublin.

Nobelen, D. van & W. van der Leest (2010). *Landelijk Verdachtenbeeld 2009*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, dienst IPOL.

NOS (2011). Veel meer kinderporno bij Robert M. *NOS*, 14 september 2011. <http://nos.nl/artikel/272634-veel-meer-kinderporno-bij-robert-m.html> Geraadpleegd op 14 september 2011.

Oerlemans, J.J. (2010). *Opsporing en bestrijding van kinderpornografie op internet*. Tilburg: Celsius.

OM (2011a). *Jaarverslag 2010*. Openbaar Ministerie http://www.jaarberichtom.nl/jaarverslag-2010/typeinfo.cijf/aDU1045_Landelijke-expertisecentrum-kinderporno-vroegtijdig-ingrijpen.aspx Geraadpleegd op 17 januari 2012.

OM (2011b). *Juridisch kader kinderpornografie*. Rotterdam: Landelijk expertisecentrum kinderpornografie, Openbaar Ministerie.

PVAKP (2011a). *Stand van zaken korpsen 2010. Korpsmonitor kinderporno*. Programma Verbeteren Aanpak Kinderporno. Vertrouwelijk

PVAKP (2011b) *Barrièremodel kinderporno. Barrières en interventies ten behoeve van de aanpak kinderporno*. Programma Verbeteren Aanpak Kinderporno.

Seto, M.C & R.K. Hanson (2011). Introduction to Special Issue on Internet-Facilitated Sexual Offending. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*. 23(1), 2-3.

Spits (2011). Wordfeud is jachtgrond voor pedo's. *Spits*, 6 december 2011. <http://www.spitsnieuws.nl/archives/binnenland/2011/12/wordfeud-is-jachtgrond-voor-pedos> Geraadpleegd op 17 januari 2012.

Stol, W.Ph, Kaspersen, H.W.K., Kerstens, J., Leukfeldt, E.R. & A.R. Lodder (2008). *Filteren van kinderporno op internet. Een verkenning van technieken en reguleringen in binnen en buitenland*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.

Tavkar, P. (2010). *Psychological and Support Characteristics of Parents of Child Sexual Abuse Victims: Relationship with Child Functioning and Treatment*. Lincoln: University of Nebraska.

Taylor, M. & E. Quayle (2003). *Child pornography. An internet crime*. East Sussex: Brunner-Routledge.

VVD-PVV-CDA (2010). *Gedoogakkoord*. <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/09/30/gedoogakkoord-vvd-pw-cda.html>

WBOM (2011). *Juridische mogelijkheden voor de undercover opsporing van kinderpornonetwerken*. Den Haag: Openbaar Ministerie, Wetenschappelijk Bureau van het Openbaar Ministerie.

Wolak, J., Mitchell, K. & D. Finkelhor (2006). *Online Victimization of youth. Five years later (YISS-2)*. Alexandria, VA: National Center for Missing and Exploited Children.

Afkortingenlijst

BNRM	Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel
BVH	Basisvoorziening handhaving
BVO	Basisvoorziening opsporing
CIE	Criminele inlichtingeneenheid
COPINE	Combating Paedophile Information Networks in Europe
CRF	Criminaliteitsrelevante factor
CSV	Crimineel samenwerkingsverband
HKS	Herkenningssysteem
ICQ	I Seek You (chatprogramma)
IPOL	Dienst IPOL van het Korps landelijke politiediensten
IRC	Internet Relay Chat (chatprogramma)
KLPD	Korps landelijke politiediensten
NDB	Nationaal dreigingsbeeld
OM	Openbaar Ministerie
PVAKP	Programma Verbeteren Aanpak Kinderpornografie
TOR	The Onion Router
VOG	Verklaring Omtrent het Gedrag
WBOM	Wetenschappelijk Bureau van het Openbaar Ministerie
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WvSr	Wetboek van Strafrecht

